

שבת

הקדמה לעניני שבת

איתא בחז"ל^א אין העולם קיים אלא על השלום, וכאשר ברא הקב"ה את העולם לא היתה יכולה להתקיים עד שבא והשרה עליה השלום ומה הוא שבת, ע"כ. וצ"ע איך מובן שבדווקא שבת היא המציאות שעושה שלום בכל המציאות שה' ברא.

כתוב בפסוק (שמות כ"א) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וקשה למה כתוב ששת ולא בששת^ב? פשר הדבר היא, שה' ית' רק עשה שיהא מציאות של שמים וארץ בפירוד זמן מסוים והיא ששת ימים^ג (בראשית אותיות ברא שית^ד), וזה היה צריך להיות ששת ימי בראשית ונהפכה לשית אלפי שנים על ידי חטאו של אדה"ר^ה (ואכמ"ל). אבל רואים שבשבת יש מציאות של חיבור בין שמים וארץ, ועל ידי השבת שמים וארץ קיימים בשלום, שיש חיבור בניהם ושלום בניהם.

עוד נקודה יש לברר היא הפירוש של המילים שמים וארץ. השורש של המילה שמים היא מלשון שָׁם^ו. תמיד כל שָׁם היא ביחס לדבר אחר ורחוק ממוצא אחת, לכן כל שָׁם בעולם השפל היא רק במקרה כפי הזמן והמקום. והשָׁם היחיד שהוא בעצם שָׁם היא רק בקצה שאין אפשרות להגיע שָׁם, וזה בדיוק השמים [וזה לשון רבים שהוא כולל את כל מה שתחתיו והכל נשרשים שם^ז]. אם הלשון של שמים היא מלשון שם, ז"א שהארץ היא לשון של כאן, שהוא בסיס לכל והכל בנוי עליו, כמש"כ (קהלת א/ד) והארץ לעולם עמדת^ח. ולכן כאשר כתוב שאין מציאות של שמים וארץ אלא רק ששת ימים ז"א שהמציאות של בסיס ושם, של מוצא ותכלית זה רק ששת ימים.

כדי להבין הנ"ל יש לדעת^ט שהמילה יום היא מלשון אור, כמש"כ (בראשית א/ה) ויקרא אלקים לאור יום, ולכן כי ששת ימים, ז"א שה' גילה ששה אורות, והם יסוד מציאות של אורות של שמים שמגיעים לארץ, אבל זה שתי מציאויות, א' היא האורות כשהם מאירים לעצמם בארץ, ועוד יש מציאות של שבת, שהיא אחרי גילויים אז נתגלה שורש האורות (דלא כיוה"כ שהכל שב אל שרשו ולכן הוי דוגמת עוה"ב שאין אכילה ושתייה או פו"ר וכו'). יש כאלה שלא זוכים לשום מנוחה אלא זזים תמיד וזה דוגמת הנחש שאין לו רגלים אלא תמיד מתהפך, וכן כל שרצים מתנענעים תמיד, אבל אנחנו תופסים מעלה במנוחה ובהגעת לשלום^י. "הו' אורות האלה הם מקיפים המידה של שבת, והם מחוצה לה כדמיון של קליפה כלפי הפרי, ז"א שסביב המציאות האמיתי שבו רואים החיבור של שמים וארץ, יש ו' אורות שהם כקליפה כלפי השבת, וננסה להבין.

^יהעולם הזה יש לו מדריגות זו על גב זו. המדריגה התחתונה היא מדריגה הגשמית, ויש מעל זה שהיא אינה גשמית לגמרי וגם אינה נבדלת לגמרי, וזה מדריגת הצורה שהיא בחומר, ויש מדריגה ג' שהיא עליונה נבדלת שהיא אלקית לגמרי, והיא נבדלת מן החומר. מספר עשרה מורה על המדריגה הנבדלת מן הגשמי, ולכן כל בי עשרה שכינתא שריא (סנ' לט.), וכן אין דבר שבקדושה פחות מ'י'. מספר ארבע מורה על הגשם, שבארבע יש רק פירוד ואין אחדות בכלל, וזה הד' רוחות העולם, וכל חילוק רק מתיחס לגשם. שבע הוא המספר שבין שני אלה והיא מורה על המדריגה שאינה גשמית לגמרי ואינה נבדלת עד שיש בה שניהם, והיא נבנית שיש ו' קצוות והיכל הקודש באמצע^י, שכל תכלית נקרא מרכז שהכל נובע משם והכל שבים לשם^י, ולכן כאן יש כל הריחוק השייך, עם האיחוד שלו, ז"א שכאן הוא שייך לעולם הגשמי עם

שבת

צורתו, וזה שבת המקדש את ששת ימי המעשה. ורק דרך הקדושה שייך שיהא שלום*. וזה הששת ימים שה' עשה שבו יש עשייה, והוצאה לפועל¹⁹, ואחר כך יש יום שבו לא נעשה אלא שבת וינפש. ז"א שיש ו' אורות של פעולה ועוד מציאות של גמר המאחד הכל והמקדש הכל, שדווקא בגלל החיתום של ז' ימים היא קדוש לכן כל הו' ימים מצטרפים לזה וכולם מתקדשים אם כן זה כקליפה המצטרף לפרי". הקליפה הזאת היא גם שומר לפרי", כדי שיהא מקום לאלה בעולם שעוד לא שייכים לשבת שיהיה להם אפשרות להשתייך לשבת, וזה עצם יסורי הרשע כדי להביאם אל המעלה הנדרשת. אלה שהם שייכים לשבת אז הם מונהגים על פי המעלה של שבת, אבל רח"ל אלה שלא שייכים לשבת אלא הם שמים את עצמם תחת עולם הגשמי, אז הם נמסרים ביד השפחה של מערכת הטבע, ואז ר"ל מוכים ממנה עד שיטיב את מעשיו.

מה שאמרנו שבעולם הטבע כל דבר טבעי יש ו' קצוות, ונקודה פנימית, ז"א שיש ימין שמאל קדימה אחורה, ומעלה מטה, וכולם סובבים נקודה פנימה שלא נכללת באף קצה, אלא מחוץ למערכת והיא שורש כולם ותכלית כולם, ולכן שבעה נקרא מספר שלם בכל מקום, שבשבעה נברא כל המציאות²⁰. אם כן יש ששה אורות שהם עומדים כעיגול (תלת-ממדי), ונקודה מרכזית שבו היא רק נקודה מחשבתית, ואינה נתפסת כלל לא במקום ולא בראיה, והיא סיבת ההתחלה לכל מה שנמשך ממנו, והוא גם סיום הכל, וע' מכילתא (יתרו כ/ח) ר"י אמר, לא תהא מונה כדרך שאחרים מונין, אלא תהא מונה לשם שבת, כלומר היום יום ראשון היום יום שני בשבת וכן כולם. ששבת היא שלימות כל מעשה ו' ימי בראשית והוא שרשם של ימי בראשית, שזה התכלית²¹, שהרי תמיד השורש היא התכלית, שכל דבר שנברא, נברא במחשבה מסוים, ומחשבה זו היא תכלית הדבר, לדוגמא: אדם רוצה עט, לכן הרצון הזה היא שורש לעט, ואז הוא עושה את העט, ויש לעט ו' צדדים, וגם הרצון שיהיה עט, ולמסקנה יש בסוף עט. אם כן כלפי התכלית של העט הו' קצוות שבעט הם מובילים לקראת התכלית שהיא העט. כן הדבר בכל דבר גשמי, וכן בימים של ששת ימי בראשית וכן של כל שבוע אצלנו, שיש רצון להגיע אל השבת, וששת ימי החול, שהוא הדרך אל השבת, והם עושים את השבת, ואחר זה יש השבת עצמה²².

כן הדבר בעבודת האדם. שהאדם נברא להתענג על ה', וזה היה שורש של הרצון שאפשר לנו להבין בבריאתו של האדם²³, ואחרי הרצון כביכול, האדם נברא, והיה צריך להגיע אל תכליתו, ובגלל חטאו הוא לא הגיע בששת ימי בראשית, ועכ"ז הוא יגיע על ידי השית אלפי שנין, ואז יבא התכלית. האדם נברא לעבוד את ה' כל שית אלפי שנין כדי לקראת התכלית הזאת, והעבודה היא בפרט כמערכת של חומר, וכל תוכן עבודתו היא לקדש החומר הזאת, ולהעלות אותו, וזה דרך הו' ימים ושבת**.

עוד ענין יש בשש ושבעה היא זה שהשבעה מוציא לפועל כל השש. שהרי כל תכלית השש היא השביעי, אם כן בשביעי מונח הוצאה לפועל של שש [על אף שאמרנו לעיל שהו' ימים הם הוצאה לפועל, ובשבת שובתים, וכאן כתוב שהו' ימים הם יוצאים לפועל על ידי השבת, אלא שם מדובר בהוצאה לפועל גשמי, וכאן מדובר ברוחני]. כן הדבר בכל המידות שלנו, שיש אצלנו מידה של אהבה, ויראה, וצירוף של שניהם שהיא כבוד, ויש אהבה נסתרת שנתגלה כיראה, ויש יראה נסתרת שנתגלה כאהבה, ויש צירוף של כל הו' הנ"ל, ויש עוד דבר והיא גילוי של כל הדברים האלה לפועל. אם כן יוצא שבאמת אין בשבת מצד עצמה כלום

שבת

שהיא רק הצינור לגלות כל הגילויים של השאר הימים בפנימיותם²², אם כן מובן מאד השלום של שבת, שהרי היא הפנימיות של כל הימים, והיא מאחדת כל הימים למציאות אחת.

על זה בא בעיקר נר שבת שהיא בשביל שלום בית, שהשלום היא קבלת הצורה, וזה עושה שלום אל הכל, וזה בדווקא כאשר כל אחד עומד בשלו ובמקומו, ולא נכנס בגבולו של אחר, וכאן בא השלום בית²³. דווקא כאשר יש אור יש שלום שאז יש הבדל בין דברים. ולכן החושך נקרא ערב שאז הדברים מעורבים. ובוקר היא מלשון ביקור בין דברים. ולכן זה שייך בדווקא לאשה שהיא המקום לפירוד בדווקא (שהיא התחילה בחטא, והיא יותר גשמי, ואכ"מ), ולכן כאשר זה בשלימות יש כאן שלום בדווקא²⁴.

*ע'22 גמ' (שבת י:): אסור לאדם שיתן לחבירו שלום בבית המרחץ משום שנא' ויקרא לו ה' שלום ע"כ. מותר לומר אמת בבית המרחץ אפילו שזה חותמו של הקב"ה שזה איננו שמו, אבל שלום הוא שמו. טעם הדבר הוא, שה' עושה שלום בין כל הנמצאים, ולולא זה לא היה לעולם קיום, שהנמצאים הם הפכים והוא ית' כולל הכל, והוא משלים הכל, שרק הוא ית' בידו לקשר ולאחד הכל, וזה עצם השלום, וזה איננו תואר שהוא פועל אלא זה דבר עצמי אצלו ית', ולכן שמו שלום בדווקא שהוא התחלת הכל, ז"א שהוא שורש הכל, וממילא מעל הכל, וממילא בו נמצא סוף הכל, וכל שאיפתם של כל הדברים היא רק להגיע אליו ית'. שהרי כל חסרון של שלום הוא כאשר אחד נכנס למקומו של השני, ואז אחד נחדה מפני חבירו, אבל כשאר מושלם ובמקומו יש שלום, יוצא שאין שום איחוד ושלום אלא מזה שבא מעליהם, מאלוקות.

**על ב' ענינים אלה בא מח' רחב"ר ור"ה במי שאינו יודע אימת שבת דמר סבר מונה ו' ומשמר יום אחד כברייתו של עולם, ומר סבר משמר א' ומונה ו' כאדם הראשון, והם ב' עניני שבת, שאחד הוא שורש הכל בהשפעת הקדושה, ומחשבה תחילה של הכל, והשני היא תכלית הכל, וסוף המעשה²⁵, ולכן מובן מאד למה (שבת קיח:): אלמלא משמרין ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד נגאלין, שצריכים גם השורש הכל, וגם תכלית הכל (למה נגאלים מיד יתבאר בפרק הבאה). ד"א רואים שאפשר לעשות שבת אע"פ שבאמת איננו שבת, וטעם הדבר היא ששבת היא נקודת האמצע של כל הימים אם כן בכל יום ויום יש בו מקצת שבת²⁶.

פנים חדשות של שבת

כתוב בתוס' (כתובות ז: ד"ה והוא) שהדין של פנים חדשות שצריכים כדי לברך ברכת החתנים נתקיימת בשבת אפילו מבלי אנשים חדשים דשבת נחשב פנים חדשות והוא הביא אגדה: מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן. וצ"ע איזה פנים חדשות יש בשבת, ועוד שמקורו ממזמור שיר ליום השבת?

בקומת האדם גופו כולו גשמי, ונראית גשמי, ונשמתו כולו רוחני ורק שייך לרוחני, אבל יש מקום אחד שבו נמצא החיבור בין שניהם, וזה בפנים, וכאן נמצא הצלם אלקים שבאדם²⁷. יוצא אם כן שבשבת כשאומרים שיש פנים חדשות ז"א שיש גילוי אחר, גילוי חדש של הצלם אלקים של האדם²⁸. וזה חידוש עד כדי כך²⁹ שבחול הצלם נמצא באדם רק בכח ובשבת היא בפועל [וזה הטעם שצריכים לטבול ערב שבת כדי לטהר מהפנים של חול³⁰], ולכן אין צורך של תפילין בשבת, כמש"כ (עירובין צו). יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים תלמוד לומר

שבת

והיה לך לאות על ידך מי שצריכין אות יצאו אלו שהן גופן אות, שתפילין מגלים את הקשר שלנו עם הקב"ה, אבל בשבת הקשר שלנו בפועל ואין שום צורך לגלותו.

אם כן הדבר באדם, אז כן הדבר גם כן בכל הבריאה כולה, אם כן, אפשר לבטאות שבשבת, נתגלה פנימיות הרצון, של הצלם של האדם ושל כל מעשה בראשית שנברא, שרק אחרי שנברא העשרה מאמרות אז הגיע השבת, שהוא הצלם של כל מעשה בראשית, במילים אחרות כל תיקון בעולם נקרא הארת פנים שהיו נסתרים עד כעת, ולכן הפנים חדשים היא חזרת הפנים להאיר⁷¹. לפי מובן איך שהגילוי של המעלה של פנים חדשות של שבת נתגלה בדווקא בשיר של יום השבת, שכל יום ויום מגלה משהו במעשה בראשית, אבל זה רק בתוך הגדר של עשרה מאמרות הטבע של מעשה בראשית, אבל הפנים חדשות של הבריאה נתגלה רק כאשר נתגלה שבת, וזה המזמור שיר ליום השבת, ולכן מובן איך יש שיר שהוא שיר ליום השבת, שבו הוא יום ששבת מעשה בראשית, ואז כאשר שבת המעשה בראשית נתגלה הפנים שלה⁷². ביתר עומק⁷³ היסוד של מזמור שיר ליום השבת היא טוב להודות לה' שבשבת נתגלה השורש הרוחני של כל העבודה, והתכלית של כל העבודה שהיא עולם הבא, ולכן יש להודות בדווקא שאז נתגלה שכל סיבוב הבריאה בו' ימי בראשית היה עבור השבת, וכן כתוב על עונש הרשעים, שזה גם גילוי של פנים חדשות של הבריאה⁷⁴.

לפי זה מאד מובן דברי המכילתא (מובא ברש"י שמות כ/ט) כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה, שהרי בשבת צריכה להיות גילוי שונה של הפנים של האדם ולכן אם בשבת האדם עוד חושב על המלאכה ז"א שהפנים חדשות לא נכנסו פנימה אצלו כלל, ורק אז יש גילוי עמוק של הפנים של שבת (שעיקר פנים שייכים למידות⁷⁵). והוא הא דאיתא במדרש (תדב"א רבה א') ימים יוצרו ולא אחד בהם (תהילים קלט) זה יום השבת לישראל כיצד אדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי נתרצה עם בניו ועם בני ביתו שוב אדם עושה מלאכה בפני אויביו כל ששה ימים ונח בשביעי שוכח כל צער שהיה לו כך הוא מדתו של אדם יום טובה משכח יום רעה, ע"כ. הלא אחד' בהם היא, שיש מציאות גשמי של זמן, שהוא נע לקראת תכלית, אבל יש יום אחד שלא נכלל בהם בכלל אלא הוא לא נע לקראת אלא הוא כבר שייך לתכלית, ולכן יש שקוראים ולו אחד בהם⁷⁶.

בריאת העולם היתה בהדרגתיות עד שיש הרבה מסכים מתחילת הבריאה ועד בריאת עולם הגשמי, ולכן נכהה האור הנבדל אצלנו, וכחות החומר מאפילים הכל, וכיום השבת הכל עולה לדרגה יותר עליונה, לדוגמא כאשר אדם גומר עבודה ושובת ממנה הוא ממשיך נשימה על גמר המלאכה, וכך קורה בשבת, שהקב"ה מושך כל הגילויים אליו למערכת יותר עליונה⁷⁷.

כתוב (שמות לא/יג) את שבתותי תשמרו וכו' כי אני ה' מקדישכם, ז"א שה' כביכול מקדש כלל ישראל על ידי השבת וזה מתנה בבית גנזיו (ביצה טז), ואין צורך של התעוררות דלתתא, אלא הכל בא מלמעלה. אם כן היה צריך להיות שכל אחד ואחד ישיג אותו הרגשה בשבת של קדושה, וקשה למה זה לא כך? אלא כנ"ל ששבת בא אחר הו' ימי החול, ועד איפה שמשיגים בו' ימי החול שלו, כך אפשר לו להשיג בשבת, כנ"ל שבחול הכל בכח, ובשבת הכל בפועל. שאין אדם משיג קדושת השבת אלא כפי מה שהוא כלי מוכן לקבל לפי זה מובן איך אפילו שקדושת שבת קביעה וקיימי, עכ"ז נצטוו ישראל לקדשו שנ' זכור את יום השבת לקדשו, ולכן יש מקום לברך מקדש השבת, שזה תלוי בבחירתנו, ובבקשת רחמים שלנו. כמו שכל מה שבא מלמעלה צריך תיקון אדם מלמטה להשלימו, כך השבת רק נכנסת ללב בני ישראל על ידי

שבת

קבלתם. אם כן מובן מאד הא דאיתא (שבת קיח:) אלמלא משמרינן ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד נגאלין, שהשבת הראשונה היא מכינה את ה' ימים הבאים להיות הכנות לשבת השני, ורק אחר כך יש שבת בשלימות, וזוכים להגילוי של העצם בשלימות²².

איתא במדרש (תנחומא בראשית ב') כאשר ברא הקב"ה עולמו בראו בשש ימים ונח ביום השבת, וברכו וקדשו כמו מי שבנה בית וגמר עבודתו ועשה יום טוב כך אומרים נגמר הבית (כילול בתי) דכתיב ויכל אלקים ביום השביעי, ע"כ. ז"א שהשורש של שבת היא בזה שהיא כמו חנוכת הבית, ואיתא (ברכות נו:): דדירה נאה מרחיבה את דעתו של אדם אם כן העונג שבת היא בכלל הרחבת הדעת. להבין - שהרחבת הדעת היא נתינת כח להתחבר לדברים שכליים²³, ולכן מי שאיננו צדיק, בדירה נאה, יקח את השכליים שהוא מתחבר אליהם ויכנס יותר ויותר למערכת החמרי, אבל הצדיק יבא מהרחבת הדעת שלו לתפיסה יותר רחב בגילוי ית' וליתר דביקות, אם כן כבוד השבת היא התפיסה של העליונות של שבת, והיא כרוכה יחד עם עונג שבת שהיא עצם הרגשת הגמר ולכן כתוב (שבת קיח:): אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג שבת, אם כן ההרחבת הדעת איננה עצם העונג אלא נגרמת מחמת העונג. ולכן כתוב (ישעיה נח/ג) וקראת לשבת עונג שעצם השבת היא עונג²⁴. הרחבת הדעת הזאת היא המעיין עולם הבא של שבת, שהיא השפעה יתירה של נשמה בגוף, אם כן המצוה של שבת צריכה להיות קשורה לגוף²⁵ ולכן מובן שדווקא מתוך הנשמה יתירה נוצרה כח לסעודת שבת שהיא העונג שבת²⁶.

עוד נקודה יש להבהיר היא שפרצוף היא לא איסוף של נקודות אלא יצירת דבר שלם מתוך פרטים, ולכן הפנים חדשות של שבת היא נכללת משלשה דברים, והם הכתובים בפסוק (בראשית ב/ב-ג) ויכל א-להים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה ויברך א-להים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא א-להים לעשות, שיש בשבת ברכה וקדושה, אבל זה עוד בגדר פרטים, והם מאתחדים בשביתה, שכאשר נכללו שלשתם יחד, וזה הויכלו שנכללו בו שלשה אלה²⁷, אם כן עצם הפנים חדשות נוצר על ידי השביתה בעצמה ולא על ידי המצות מעשיות, שרק בזה כלול הכל.

ברית שבשבת

איתא במכילתא (החדש ב') ושמרתם את בריתי. רבי אליעזר אומר זה ברית שבת. ורבי עקיבא אומר זה ברית מילה ועבודה זרה, ע"כ. רואים שיש מציאות של ברית בשבת, וצ"ע מהו? הברית בשבת היא²⁸ דוגמת שתי הבריתות אחרות, שהם ע"ז ומילה, דהיינו האדם מוזהר שלא לסור מן ה' ית' הן מצד גופו (ברית מילה בגוף מיוחד) הן מצד נשמתו (שהוא ע"ז שזה קבלה במחשבה עליו לאלוה בעיקר), הן מצד המחבר ביניהם שהיא השבת, שהיינו יש בשבת נפש יתירה, וכן שבת היא למנוחה@ וזה לנפש. אפילו אחרי הנ"ל צ"ע מהו הברית שיש בשבת?

כל²⁹ ברית היא מקשרת בין שנים, וכאן הברית של שבת שייך למידה שמחברת כנ"ל מהחלק הכי למטה לחלק הכי עליון. מידה זו שייכת לשם א-ל חי, ופירושו היא ששורש הכל (א-ל) מגלה את עצמו כחי, הפועל בעולם. ברור הדבר שיש שינוי יחסים של החיות שבא-ל חי בין הנבראים, שיש נבראים שה' מגלה עצמו כחי שאין קשר אל הנברא ויש כחי החי יחד עם

שבת

הנברא. לפי זה מובן למה יש הברית של הקשת, והיא ברית על קיום העולם השייך גם לגוים, ויש ב' בריתות השייכים לשם א-ל חי ששייכים בפרט לכלל ישראל והם ברית השבת, וברית מילה והיא בבשר כלל ישראל ושניהם להכין את הגוף לקבל דברים עליונים [אפילו שהזכרנו לעיל שברית מילה שייך למידה אחרת מאשר ברית שבת, אבל אין כאן מקומו*].

יש עוד נקודה במציאות של בריתות אלה, והיא שכמו ששבת כלולה משתי ציווים, זכור ושמור, כך ברית מילה כלולה משתי חיובים, מילה ופריעה, ונסה להבין איך זה שייך לברית. יש שתי ענינים בכל ברית, אחד שבא מלמעלה למטה ואחד הבא ממטה למעלה, ולכן אחד פנימי ואחד חיצוני כלפיו. ולכן כתוב במדרש (שו"ט צב) כל ענינה של שבת כפול קרבנה כפול שני כבשים עומרה כפול שני עומרים לאחד עונשה כפול מחלליה מות יומת שכרה כפול וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד אזהרתה כפול זכור ושמור, ז"א שאין שתי מצות בשבת, אלא יש מציאות של שבת והיא כוללת שתי בחינות, א' שמור וא' זכור, ואחד בא ממעלה למטה והיא פנימי יותר, ואחד בא ממטה למעלה היא חיצוני כלפיו²⁰.

אם כן מובן איך יתכן שבדברות ראשונות נאמר זכור ובשניות שמור, אפילו שנראה שהם הפכים, שהרי זכור היא מצות עשה, ושמור היא מצות לא תעשה, אבל הוא הוא ענין השבת, שדווקא במקום ההיפך רואים ברית, ודבר אחד, שזכור היא המצות עשה לזכור את השבת, וזה מורה על מעלת השבת, שהיא קדושתה, ושמור היא שמירת שבת שלא לעשות מלאכה, שזה הפועל יוצא ממעלת השבת, שהמערכת החמרי נתבטלה, ולכן בדברות שניות שהם קרובים יותר למקבל (ובאים ממטה למעלה) יש שמור, ובראשונות שהם קרובים יותר לנותן יש זכור. שכל מצות עשה יש לה מעלה יותר בקירוב אל ה' ית', אבל ל"ת קרובים אל המקבל, [ולכן נשים חייבות בכל ל"ת ולא בכל מ"ע].²¹ כאן בא פנים עמוקות של שבת, שאין שתי צדדים אלא צורת פרצוף שלימה, שבדווקא כוללת שתי הפכים ביחד, וכאן הברית בשבת²².

עיקר בריאת העולם היתה כדי לגלות הרצון הפנימי שלו ית' להטיב לנבראים, והיא בעצם ענינו של יום השבת, שבו נתגלה הרצון להטיב עד אין סוף, ולכן שבת היא מקור הברכה שהיא שורש לכל מה שיתגלה מעולמות של רוחניות כאן בעולם התחתון (ע' דברינו בפנים חדשות של שבת לגבי טוב להודות לה'), אם כן יוצא שאיש מישראל ששומר השבת הוא כמו כסא למרכבה לה' ית'²³ יותר כללי משאר מצות, שזה שייך לעצם הרצון, ולא פרט שבו, עד כדי כך שכתוב##²⁴ שעיקר השראת השכינה בישראל היא ביום השבת, ועל זה כתוב (תהלים קלב/יד) זאת מנוחתי עדי עד, כאילו שה' ית' נח על בני אדם ושוכן עליהם כמלך על כסאו, והוא הברית שבשבת. [בגלל הנ"ל מי שמשמש מטתו בשבת זוכה לבנים צדיקים בגלל שהוא זמן שהאדם קשור לגילויים של עליונים, לכן יורד לו לעובר נשמה מעליונים##²⁵].

ולכן איתא (שבת קיט:) כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וטעם הדבר²⁶, שישראל הם נבראו ממנו ית' בעצם (ע' כבוד שבת), ולכן דווקא הם תולדות בעצם, ולכן הם בדווקא יכולים להעיד על הבורא, ולכן כאשר בני ישראל אומרים ויכלו, שהוא עדות מן הנברא על הבורא שהוא פועל הכל, כך הוא נעשה שותף במעשה בראשית, שהוא הנברא, ותופס בריאתו, וזה דווקא בשבת שבו נתגלה הכל כתיקונו, אבל גוי שהוא נברא במקרה ולא בעצם אין לו שייכות לזאת.

¹ פרי צדיק בראשית

² ע' עוד זהר ב/פ9: ד"ה ועל דא כתיב אלה זרע אמת

שבת

איתא במדרש (ב"ר פיא/ח) אמרה שבת להקב"ה רבש"ע לכל נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג אמר לה בתי כנ"י יהי' בת זוגך, ע"כ. כל הנמצאים בעולם אי אפשר בלא הזדווגות והתחברות, שרק ה' ית' הוא אחד, ואין זולתו, וכל השאר מחברים לזוגתו, וכך נשלם מציאותם, וכן איתא (ב"ב עד:) כל אשר ברא הקב"ה זכר ונקבה בראם. יש ימים שהם נופלים תחת מערכת הגשם, והם קצוות, ויש יום שלא במערכת הזאת שהיא שורש הכל ומעל הכל, ולכן אין לו בת זוג להתחבר אליו. וכמו שאין לשבת בת זוג, כך כלל ישראל אינו נופל תחת מערכת הגשם ואינם תלויים במקום ובזמן, ולכן בת זוג שלה היא שבת¹¹. ז"א שהזוג שלהם אינה במערכת של השאר, שאין זיווג בין ימים אלא לימים אחרים, אבל כאשר יש יום שהוא מעל מערכת הימים, אז היא יכולה להתחבר עם אומה שהיא מעל מערכת האומות¹². כמו שישראל הם עיקר פעולת ה' ית' בנמצאים כך השבת היא עיקר הזמן בזמנים.

איתא במדרש¹³, שהזכירה ביום והשמירה בלילה, ולכן אומרים (ב"ק לב:) באי כלה באי כלה [וזה הזמנה של החתן כלפי הכלה לזיווג¹⁴ וזה אסור לאשה לתבוע] באו ונצא לקראת שבת מלכה בלילה, אבל ביום קוראים לקידוש קדושה רבא (פסחים קו), שתמיד הזכר נחשב כגדול כלפי האשה, וכן זכור שייך למצות עשה ויוצא ממדת האהבה, ושמור שייך למצות לא תעשה וזה נובע ממידת הדין ומידת היראה¹⁵, זה לא שעושים בגלל אהבה ויראה שהרי עושים בגלל שמחויבים אלא שהקול רקעי שיוצא מאתנו כאשר מקיימים מצוה היא כביטוי של אהבתו ית' או יראתו ית', לדוגמא כאשר מניחים תפילין מראים רצון לקשר, וכאשר לא אוכלים דברים אסורים מראים ריחוק ממנו ית', ושאנו אסורים (לשון קשר) ממנו. אם כן בשבת כל מעשה ומעשה כלול בו גם מצות עשה וגם מצות לא תעשה כנ"ל, אם כן יש קול רקעי גם של אהבה וגם של יראה גם התקרבות וגם ריחוק גם קול רקעי של אני רוצה להתקרב, וגם שאני בטל כלפיך לגמרי, ולכן אין שתי ציווים אלא שההבדל בין אהבה ויראה נתבטלה בשבת שדווקא על ידי שניהם יחד נתהווה מציאות של קדושת שבת¹⁶.

וזה נתבטא בפרק במזמור שיר ליום השבת, שכל הפרק לא מזכיר שבת אלא רק להודות לה' ורשע וטוב לו, ואיבודו מן העולם. טעם הדבר היא שבשבת יש תפיסה של גמר ותכלית של עולם הזה ועולם הזה כולל מערכת של טוב לרשעים ואין לנו ידיעה בזה רק יודעים שממנו ית' הכל ישר ז"א שידיעה שיש עולם ברור ושם גם רשע וטוב לו מובן וזה עולם השבת, ולכן הפסוק הראשון בפרק היא טוב להודות לה' לתפוס שהוא פועל ואנו מקבלי טובתו. ומוכרח להיות נכלל בזה רשע וטוב לו, שכל מי שלא תופס שכל טוב של רשעים היא כדי לאבד אותם לאחרית לא תופס שבת וגמר לעולם הזה, רק על ידי תפיסה הנ"ל תופסים העונג שבשבת שהוא מעל עולם הזה, וכמו שכל עניני שבת כפולים כנ"ל כך עונג שבת כוללת גם ההנאה של הצדיקים וגם התפיסה בהנאת רשע שאבדתו לבסוף שאז הנאתו היא שייך למעל מערכת העולם הזה, והיא עצם הענין של עונג שבת.

בגלל הנ"ל המזמור מתחילה מזמור שיר, ז"א שיש בה גם מזמור וגם שיר, מזמור היא מלשון הכרתה (כמו חבלי זמורות - שבת קכח), שכורתים חלק הגשמי מהעולם, וזה שייך לעצם היום, וכאשר החומר נכרת אז הקדושה שנסתם בתוכו יכולה להתעלות למקורה, וזה השיר, שכל עליה היא על ידי שיר, ובגלל זה באמת אומרים שירים בקבלת שבת¹⁷. בגלל זה ביום השבת הוא זמן מוכן ועת רצון להתפלל שאין הפרעה של החמירות, ולכן מיד אומרים טוב

שבת

להודות לה' ולזמר לשמך עליון. עוד פעם יש הודאה ושיר (זמר הוא אותו מציאות של שיר), שההודאה היא על מה שהיה חסר, ונתקן, שהרי שמו ית' אין לו מעצמו כלום אלא כפי ההשפעות כך היא מגלה, ולכן הגילוי של השם הוי"ה מתקנת השם, ולכן אצל הוי"ה יש הודאה, והזמר שייך תמיד, אפילו מבלי שום תיקון שנעשה, ולכן בשבת שהשם היא נתגלה שלא בתוך החמירות, אז יש לזמר לשמך³⁰, כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו, ז"א שיצא מזה כבוד, והכבוד העיקרי שיצא מהכל היא מתגלה בשבת, בזה שאחרי כל ששת ימי המעשה, ואחרי כל הטורח ועמל, מגיעים להרגשת מנוחה, והדבר שיוצא מפייהם של כלל ישראל - שומרי שבת, היא טוב להודות לה', שהתפיסה של ההטבה ממנו ית' היא כל כך עמוקה שלהודות לה' אצלם זה טוב ולא מצד שום הכרח, וזהו עיקר הברית ביני ובין בני ישראל, שגוים עושים מצד ההכרח, אבל להטוב לא מגיעים, וממילא כאשר יש לכלל ישראל מנוחה שייך להנהגתו ית' גם כן מנוחה. וכפי הטורח בקילוס לה' ית' בע"ש כך השבת הנאה לאלה ששוכחים, והיא והברית שבשבת שבו מתקשרים יחד³⁰.*

להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות - איתא על זה בגמ' (ברכות יב.) אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות, פי' רש"י - וברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו היא, שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם, וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות, שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים, ולהדריכנו על במות אויבינו, כל אלה הנסים התדירים תמיד, ז"א שכאן יש גם השבח על מה שקיים וגם על מה שלא נתגלה עכשיו אבל מאמינים שיהיה, והוא הענין של שבת ששייך גם לעכשיו מעין עולם הבא וגם לעתיד שאז יהא כל הדברים האלה בגלוי³⁰.

עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור - ז"א שהשיר של יום השבת היא משוררת עם כינור עם עשרה נימין (ערכין יג:), וכאן מורה על השיר שלם ומלא, שאין חסר כלום, שכך הוא תמיד ענין העשירי³⁰, ובאמת איתא בגמ' (שם) שעליו ישירו את השיר לעולם הבא. נבל היא יותר עליונה מעשר, וזה הנ' שערי בינה, והל"ב נתיבות החכמה ביחד, שאלה מתחברים בשבת³⁰. הגיון היא לשון דיבור, וכן איתא במדרש (שוח"ט צב) אמר הקב"ה, איני רוצה מישראל זמר בכנור אלא הגיון פיהם, שנאמר, עלי הגיון בכנור, ויתכן שהפירוש היא שהעיקר היא השיר פה, אבל הכלי בא לבסס הקול כדרך המנגנים³⁰.

4 כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן - גבי פעולה שייך שמחה וגבי מעשה רנה, שפעולה היא שייך למעשה שאינה נראית בראיה בעלמא אלא רק אחרי הבטה, ומעשה שייך אפילו בראיה בעלמא³⁰, ושמחה שייך לדבר חדש, ורינה לדבר שמתחדש תמיד³⁰, שהמעשים רואים תמיד, ואין כאן חידוש ולכן אין כאן שמחה אלא רק בפעולת שרואים פנימה גורמים שמחה, והקשר לכאן שדוד אומר שכאשר ראה רע לצדיקים היתה מצטער, אבל כאשר הוא ראה פעולת ה' הוא שמח שהוא ידע שאין שום חסרון בעולם³⁰, ז"א שבדרגה שבו רואים טוב בעולם הזה אז יש שמחה בפעולת ה', אבל כאשר תופסים העמקות של שבת רואים במעשה ידיו סיבה לרינה. מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבתך - גודל מעשיו היא מה שאנו רואים, ועומק מחשבתו ית' היא זה שאנו לא יכולים להבין³⁰, והדבר היחיד שאנחנו תופסים

⁴ לבדוק

שבת

ממחשבותיו ית' היא אך ורק דרך מעשיו²⁷. איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת - הם לא יבינו מה שכתוב בהמשך - שכל הגידול של הרשעים היא כדי להאביד אותם לאחרית²⁸, או אפשר לומר שהם לא יבינו את המידה שנקרא זאת שהיא מענישה לרשעים ומטיב לצדיקים²⁹ בפרח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און להשמדם עדי עד, ואתה מרום לעלם ה' - בכל מה שקורה נתגלה רוממותו ית' שהנהגתך כולל גם פריחת הרשעים וציצת כל פעלי און, וגם השמדתם עדי עד³⁰, ז"א מתוך ההנאה שיש לומר טוב להודות לה', ורואים כל טוב, ורואים גדלות מעשיו ועומק מחשבותיו, ואלה שלא זוכים לתפוס שבת לא תופסים הגילויים הטובים והמשמחים אפילו כאשר רואים את זה בישרות, ואלה שזוכים לתפוס שבת תופסים הגילויים הטובים והמשמחים אפילו כאשר רואים ההיפך, שמזה רואים רוממותו ית'.

כי הנה איביך ה' כי הנה איביך יאבדו - ³¹כאשר אדם הראשון ראה בריאת המזיקין ערב שבת בין השמשות הוא צעק כי הנה אויביך ה', שהם בעצם מתנגדים לו ית', והיה רוח"ק בפיו ואמר ההמשך כי הנה אויביך יאבדו, ז"א שעצם בריאתם היתה כדי להאביד אותם. יתפרדו כל פעלי און - דהיינו שאין מציאות באמת של איחוד אצל צד הרע, שאין להם שום היכל הקודש לאחד אותם בכלל³², ומאד מובן שזה ההמשך של הגילוי של אויביך, ועצם החילוק היא אם יש להם שבת או לא. ותרם כראים קרני בלתי בשמן רענן - דהיינו ביום שכולו שבת אחרי ביעור רוח הטומאה אז יש גילוי של קרן מלכותו ית'³³, שהקרן³⁴ היא כח הפנימיות המתחזק ויוצא לחוץ, וזה נמשל לקרן ראם שהוא הגבוה ביותר³⁵, וזה על ידי שמן ז"א שנמשח ראשו של אדם בשמן³⁶ (ע' ענין משיחה בכרכת צמח דוד). ותבט עיני בשורי - ז"א שאראה בנפלת אויבי, בקמים עלי מרעים תשמענה אזני - אע"פ שאין כח באדם להשיג הנהגתו ית' לגמרי, אבל צדיקים יש להם קבלה בשמיעה³⁷.

צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה - כאן בא להראות צד ההיפך של הרשעים שהם פורחים כמו עשב, שהוא המציאות של רשע וטוב לו, וכל הפריחה היא רק להשמדם עדי עד, וצדיקים כתמר, שזה פריחה נצחי, איתא בחז"ל³⁸ שצדיקים נמשלים לתמר שתמר לא גודל ועושה פירות אם לא שנקבה גודלת ליד זכר, כך צדיקים לא עולים לדרגתם ועושים פירות אם לא שיש להם אשה, ולכן בדווקא בשבת שהוא זמן הזווג וגם הוא החיבור של הימים כמו חיבור של זכר ונקבה נתגלה המעלה הזאת של התמר שיש בצדיק. איתא בגמ' (תענית כ.). קנה זה עומד במקום מים וגזעו מחליף ושרשיו מרובין ואפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו אלא הולך ובא עמהן מה ארז זה וכו' כיון שנשבה בו רוח דרומית עוקרתו והופכתו על פניו ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ספר תורה נביאים וכתובים תנו רבנן לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז, פירוש הדבר היא שארז הוא קשה וזה משל לדין, וקנה הוא רך וזה משל למידת הרחמים שבעולם המעשה צריכים מידת הרחמים שגשמיים לא עומדים במידת הדין, אבל לעתיד לבא וכן צדיקים בזה"ז יכולים לחיות על פי מידת הדין, אבל בשבת שהוא מעין לעתיד לבא הצדיקים יהיו כארזים, בלי צורך להיות רכים כקנה. עוד איתא על ארזי לבנון שהם השם של יציאתו לפועל של כל מעשי בראשית, שהרי הכל התחיל רק כקרני חגבים והשלמתם היא בהמשלתם לארזי לבנון³⁹, ויציאתו של הצדיק לפועל היא במיוחד בשבת כנ"ל.

שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו - ז"א שהצדיק שתול בבית ה' שהיא ביתו של האדם באמת שהיא מקומו בעולם הבא (כמש"כ (קהלת יב/ה) כי הלך האדם אל בית

שבת

עולמו), אבל בחצרות אלקינו שם יפרח אצלו פירות¹⁵, שהשורש היא אחד, אבל הפירות יוצאים להרבה, ומובא שחצרות אלקינו היא בית המקדש¹⁶, או שזה העולם הזה שבו האדם עושה מצות¹⁷, והן הן אותו דבר שהמצות שהאדם עושה הם באמת קישורו לבית המקדש (ע' דברינו בברכת הדעת), אבל הרשעים נשמתם במקום שאינו קדוש ולכן שלמותם יוצא לפעול בעולם שאינו קדוש, וכל התכלית היא להגיד כי ישר ה', ז"א לתפוס שכל הצלחה של רשעים בעולם הזה היא לחסרונם וכל יסורי צדיק הם בגלל מעלתם שכל פריחתם היא בדווקא דרך מצות, וקשר לעולם נבדל שלא רואים בעולם הגשמי¹⁸, ולכן עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו - ז"א שהצדיקים כל כמה שמזקנים שמגיעים לשיבה הם מנבים עוד פירות, שהגוף מתחלש ומגביל פחות והדעת מתגבר יותר ויותר¹⁹. להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו - סוף הכל של גילוי כח הצדיקים היא לגלות שה' ית' ישר, וזה הגילוי של שבת שכולל כל הטוב, וכלול בזה כל החסרון לרשעים, שהוא נתגלה על ידי הצדיקים עד הסוף ולא עולתה בו אלא בנו²⁰.

*יש לחלק בב' דרכים או שברית המילה הנ"ל היא באמת החלק התחתון של הברית בשם א-ל חי או שיש לחלק בין ברית מילה לברית הפריעה.

*דרך אגב חיות של הכל בא מלמעלה בסוד מן, ונתגשם בתור האוכל שבו אנו אוכלים (ע' ברכת המזון, וברכת מברך השנים), אבל כידוע שכל החיות בא תמיד ואם היה נפסק לרגע לא יתכן קיום לשום בריה, אם כן קשה הדבר איך זה שלא ירד מן בשבת (ב"ר יא/ה), ועוד הרי איתא בתוס' (ביצה ב: ד"ה והיה) שה' ויקדש אותו של שבת היה בזה שלא ירד מן בשבת? פשר הדבר היא שהחיות של שבת היא נבדלת ומרומם יותר מכל שאר ימות השבוע, שאז אין השפעה מהמקור אל הענפים, אלא שהענפים נכללים במקור, ולכן אין חסר כלום, ואין מקום לירידת המן, שעולים אנו למקור המן²¹. ועוד שכל יציאה ושינוי תלוי בגשם, ולכן יש ברכה מיוחד בזה שאין ירידת מן בשבת, שאין שינוי אלא הכל שייך לעולם שין בו שינויים²².

לפי הנ"ל שבשבת נתגלה מערכת אחרת מובן מאד²³ שבשבת איננו נחשב בתוך המקראי קודש אלא היא נקרא קדוש לבד²⁴, ופירושו הדבר היא שבשבת עצם הקדושה מתגלה, ובו יש לנו רשות להיכנס למעלה מבלי צורך לעבור את התהליך הרגילה להיכנס לבית המלך, שביום זה העליונים נגלים בתחתונים ואין צורך של בני הבית להתנהג בנימוסים של ימים רגילים שהמלך נסתר מהעם. ובגלל אותו טעם כתוב שעונת ת"ח היא בשבת²⁵ שאז יש לכלל ישראל רוח אחרת, ובו אפשר להוריד בנים קדושים.

אם כן מובן מאד החיוב של שמירת הקדושה העליונה הנ"ל בשבת, ולכן בדווקא בשבת כתוב (מכילתא כי תשא) כל המשמר את השבת כאלו עשה את השבת שנאמר לעשות את השבת, שהקדושה העליונה הנ"ל רק שייך אם יש לו כלי קיבול, והיא כלל ישראל, לכן יש ענין ששבת נעשית בדווקא על ידי שמירת כלל ישראל²⁶.

ולפי זה מובן זה שמובא בחז"ל²⁷ שכל ששת ימי המעשה מתאחדים בסוד נקודה אחת קדושה ביום השבת, אבל זה רק שייך לכלל ישראל שעוסקים בקדושה בכל ימי השבת, ובששת ימי המעשה יש נקודה נסתרת וכשבא שבת הנקודה שבששת ימי המעשה מתעטרת ומתאחדת למעלה, וכל ששת ימי המעשה נסתרים בשבת.

אבל יש גם ימי השבוע של גוים שאין להם קשר לשבת, והם רק שייכים לצד האחר, והם שייכים לל"ט מלאכות שהם כנגד הל"ט קללות שנתקללו אדם חוה והנחש, והארץ. ובששת ימי

שבת

החול ההנהגה היא על ידי המלאך של הטבע, והוא המלאך ששולט על ו' סדרי משנה, שבו ימים אלה יש איסור והיתר, טומאה וטהרה, כשר ופסול, והוא המלאך המעלה תפילתנו למעלה, שבימים אלה צריכים להתפלל כעבד המסדר שבחיו לפני רבו, והשואל פרס מרבו ומקבל פרס והולך לו, אבל בשבת שולט ההטבה שאין בה רע כלל, ולא הרע והטוב בערבוביא, ולכן אין מקום לטרוח לברר שום דבר בשבת, שאין שום רע, אבל בימי החול צריכים טרוח שלנו להוציא הטוב מהרע המעורב בעולם^{טז}. וכן ביום זה אין מקום לעבודת התפילה של שאר הימים של בקשת צרכיו, שהרי בשבת הכל בגלוי ואין חסר, וכל המלאכה כאילו כבר עשויה^{יז}.

אם^{יח} המציאות של שבת היא הנקודה האמצעית לכל ששה ימים אחרים שממנה הם יונקים, מובן מאד שקדושת שבת בא משרש כל השפעות של קדושה, ולכן היא שורש לכל הקדושות, ועליו כתוב (יחזקאל מד/א-ב) וישב אתי דרך שער המקדש החיצון הפנה קדים והוא סגור ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור, שזה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת פתוח^{יט}. אע"פ שהשער סגור בששת ימי המעשה, זה לא נסתם מכל וכל אלא זה רק מתעלם מבפנים, כמושב המלך שהוא בהיכלו בפנים, ומצוה משם לעבדיו מה לעשות^כ.

עדות שבשבת

^{כא} בעשרת הדברות החמשה ראשונות מקבילות לחמשה אחרונות, ולכן שבת מקביל ללא תענה ברעך עד שקר, בגלל שהשבת היא נקראת עדות, שהיא שורש האמונה שהשבת מורה על החידוש בעולם הטבע^{כב} שהרי בהמשך הטבע, אין חידוש ובוה שיש הפסקה ואז יש חידוש במערכת הטבע ההמשכי, והחידוש מורה שיש מחדש, וזה מורה על מציאותו ית' המוחלט, שאם הוא מחדש בעולם אז העולם קיים בגללו ולא שהוא פרט במערכת העולם. וזה פירוש דברי חז"ל^{כג} ששבת נקרא עדות, בזה שהוא מעיד על הבורא. ועל כן נתנה תורה בשבת כי השבת מורה על החידוש הוא יסוד התורה, אם כן מובן הדבר למה מחלל שבת נחשב כגוי לכל התורה כולה (חולין ה). שהרי בזה שהוא לא שובת הוא כופר במעשיו ית' ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית (רש"י שם) (נבאר עוד לקמן באיסור מלאכה בשבת).

^{כד} אפילו שהחידוש היה בששת ימי המעשה שאז הוא ברא וחידש, אבל אם היה ממשיך הבריאה והחידוש מבלי שביתה, אז זה היה נחשב כלפינו כתמידי, ואז נתגלה כאילו ח"ו שהעולם קדמון - שאין שום מהלך שמתחיל במקום מסוים שמגיעה לאיזה שהוא סוף אלא רק המשך, ואין חידוש במערכת. ובגלל ששבת היא כל התכלית, אם כן זה נקודת ההתחלה, שזה התכלית בתכנון הבריאה, וממילא זה גם נקודת המוצא של המהלך שאליו רוצים להגיע, והששת ימים הם האמצעים שמגיעים מהמחשבה והרצון לשבת, עד השבת.

[אחרי שידועים ששבת מורה על הבורא לכן מובן המצוה להדליק נרות לשבת^{כה}, שזה מורה שה' ברא אור במאמר ויהי אור שהיא שורש כל השפעות, וכולל הכל, ולכן כאשר אנו עושים אור ומפסיקים מכל מלאכות, בזה אנו מראים שהכל נעשה מהקב"ה והפסיק, ולכן דווקא בשעה שאומרים ויכולו שהוא עדות על הבריאה ממנו ית' יש להסתכל בנרות, ובגלל ששלחנו של אדם כמזבח (חגיגה כז), והנרות הם כדוגמת האש על המזבח^{כז}.]

שבת

יוצא אם כן ששבת בא להודיע שהוא ית' פועל הכל^ק, ודווקא בשביתתו ואי-פעולתו רואים שהוא ית' השלים הכל, שהרי רק מפסיקים כאשר גומרים, וזה מורה על כח ההשלמה. וזה לא מראה על כח הפרטי מסוים אלא על שאין חסרון והכל שלם, ולכן יש מעלה בשביתתו. ואיתא במדרש (מכילתא פרשת בחדש ז) וינח ביום השביעי. וכי יש לפניו יגיעה והלא כבר נאמר (ישעיה מ') לא ייעף ולא ייגע וכו' ומה תלמוד לומר וינח אלא כביכול הכתיב על עצמו שברא את עולמו בששה ימים ונח בשביעי והרי דברים קל וחומר מי שאין לפניו יגיעה הכתיב על עצמו שברא עולמו בששה ימים ונח בשביעי אדם שנאמר בו (איוב ה') אדם לעמל יולד על אחת כמה וכמה. פירוש הדבר היא שכל פועל בזמן מחייב שיהא לפעולתו מנוחה, שהרי כאשר גומרים הפעולה נחים, וכידוע שה' ית' רק פועל במערכת של זמן כפי היחס שלו אל הנבראים, ולכן כאן גם המנוחה היא ביחס לנבראים. וכן איתא במדרש (ב"ר י' ט) אמר ר' ברכיה בשם רבי סימון לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו ואת אומר מכל מלאכתו אתמהא אלא להפרע מן הרשעים שהן מאבדין את העולם שנברא כולו בעמל וביגיעה וליתן שכר טוב לצדיקים שהן מקיימין את העולם שנברא כולו בעמל וביגיעה ומה נברא בו לאחר ששבת שאנן ונחת שלוה והשקט, ע"כ. וקשה שכתוב שאין עמל ואחר כך כתוב להפרע מן הרשעים, אלא מצדו ית' אין עמל ויגיעה, אבל מצד המקבלים ניתן להם בחירה והוא פעל בדרך של עמל ויגיעה להיפרע מהרשעים, וליתן שכר טוב לצדיקים. ז"א שמצד זה שהקב"ה רצה להראות את הבריאה כהולך אל תכלית, ולכן הוא קידש יום השביעי, וקדושתו של יום השביעי מחייבת שלא יהיה שום פעולה, וכן איתא (אבות ה') בין השמשות נבראו השדים^{ק"א} שלא הספיק לגמרן עד שקדש היום [שזה עצם מציאותם בריאים שלא נגמרו בריאתם], אם כן רואים שקדושת היום גרם הפסק המלאכה, מזה שיש יום השבת זה מחייב השביתה להראות מה הוא השבת, ולא שהפסק המלאכה גורם קדושת היום, ששבת לא בא מתוך אי-מעשה אלא השבת מחייב שיהא אי-מעשה. עוד עומק יש בחידוש השביתה שלו ית' מובן על פי הא דאיתא במדרש (ב"ר י' ט) רבי שאליה לרבי ישמעאל ב"ר יוסי א"ל שמעת מאביך מהו ויכל א-להים ביום השביעי אתמהא [ז"א שמשמע שה' ית' כן עשה בשבת] אלא כזה שהוא מכה בקורנוס על גבי הסדן הגביהה מבעוד יום והורידה משתחשך אר"ש בן יוחאי בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו הוא מוסיף מחול על הקודש אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו נכנס בו כחוט השערה גניבא ורכנן גניבא אמר משל למלך שעשה לו חופה וציירה וכיירה ומה היתה חסרה כלה שתכנס לתוכה כך מה היה העולם חסר שבת רבנן אמרי משל למלך שעשו לו טבעת מה היתה חסירה חותם כך מה היה העולם חסר שבת וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך ויכל אלקים ביום הששי וישבות ביום השביעי, ע"כ. ז"א שהיה הויה ביום השביעי רק לא היה בהויה זו תנועה כי כל הויה שיש בה תנועה היא שייכת לגשם, אבל קבלת צורה היא הויה בלא תנועה, אלא פתאומית ואין בה זמן כלל. ולכן התנועה נמשלה להגבהת קורנוס, שכל תנועה ופעולה גשמית היא הכנה לקבל הצורה, והמשל לקבלת הצורה עצמה ולא הכנתה היא ירידת הקורנוס, והוא השלמת ההויה, וזה בדווקא משתחשך, וזה איננה מלאכה שיש בו תנועה אלא זה קנין השלמות ומנוחה. שאין צורך של עמל בהורדת הקורנוס שזה יורד מעצמו^{ק"ב}. [ק"י והוא הא דאיתא במדרש (ב"ר פ"י) מה נברא מאחר ששבת שאנן נחת ושלוה והשקט ע"כ, וכמו שפירש"י (בראשית ב/ב) מה היה העולם חסר מנוחה בא שבת בא מנוחה. אין זה בכלל הבריאה עצמה שאין שבת בכלל ימי המעשה, אבל מכל מקום הוא קיום העולם, שהרי כתוב עליו ויכל אלקים

שבת

ביום השביעי מלאכתו אשר עשה שאז בשבת עצמה היה ההשלמה, ועל זה באמת בא מצוה הדלקת נר שבת משום שלום בית, ששלום והשלמה הם מאותו שורש.]

פירוש^{ק"ד} דעת גניבא ורבנן היא מובן כך, שבת נקראת כלה (ב"ק לב:), וטעם הדבר היא שעל ידי השבת עולם הזה יש לה חיבור בו ית', אם כן כמו שהכלה היא עומדת להתחבר בבעלה וזהו השלמתו כך השבת גורמת להשלמת העולם. וזה ה'ויכל' שאז ביום השבת מתחבר העולם בכלה, שאז קנה חיבור הקדוש והדבוק בה' ית'. וזה גם נמשל לטבעת וחותם שבו מושלם הטבעת, שאפילו שיש לה מציאות מבלי זה אבל אין לה חשיבות וכך הוא השבת, שעל ידי השבת, העולם יש לה מעלה עליונה, ומתחברת עם שרשה.

שתי בחינות הנ"ל הם מוזכרים בזה שקראו חז"ל (שם) לשבת שבת כלה מלכתא, שהיא גם כלה וגם מלכה, שהכלה יש לה ברכה, ולכן מברכים שבע ברכות עליה, וכך שבת יש לה ברכה מצד עצמה, והמלכה ענינה היא הבדלתה מהעם וכך שבת גם כן נבדל משאר הימים, וזה היברך אלקים אל יום השביעי ויקדש אותו, שיש גם ברכה וגם קידוש.

^{קטו}הג' דברים שבת כלה מלכתא כוללים הג' מצות שיש בשבת, שבת היא שייכת לשביתה ממלאכה, כלה שייכת לשינוי בגדים שכלה צריכה לקשוט ביותר, שהיא הכבוד שבשבת, והשלישית היא עונג שבת שהיא מלכתא שיש למלכה עונג, שכל דמיון של סעודה של עונג היא סעודת שלמה בשעתו, וכן שלחן של מלכים. ושלשה אלה מרומזים בפסוק (ישעי' נח) אם תשיב משבת רגלך וכבדתו מעשות דרכיך וקראת לשבת עונג, ששבת רגלך היא שביתה ממלאכה, כבדתו היא הכבוד של בגדי שבת, ועונג היא עונג שבת, וכולם בגלל מה שמוזכר בעדות שבשבת, שבשבת נתגלה עולם יותר עליונה וכפי המעשה שכלל ישראל משיגים ביום זה ראוי שיתנהגו כך, וזה שייך לג' חלקי האדם. גופו של אדם שייך לעונג שבת, שאכילה ושתייה שייכים לגוף, מנוחה ושביתה ממלאכה שייך לנפש האדם שממנו התנועה, וכבוד שבת שייך לצלם אלקים שבאדם, שזה כבודו והוד האדם. ונבאר אותם אחד אחד ולמה הגילוי העליון של השבת מחייב אותם.

כבוד שבת

כל כבוד בא מתוך הרגשת התפיסה של גדולת המכובד כלפי המכבד, והגדלות האמיתית היא אך ורק בהבדלתו מהחומר, ולכן מזה שכתוב על השבת (שמות לא) קודש היא לכם, יוצא שיש חיוב לכבודו^{קטז}.

איתא בגמ' (שבת ק"ג.) לגבי בגדי שבת אמר רב הונא אם יש לו להחליף יחליף ואם אין לו להחליף ישלשל בבגדיו וכו' וכבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכי הא דרכי יוחנן קרי למאניה מכבדותי, ע"כ. רואים אנו שמצוה לכבד את השבת היא בדווקא בכגדים ששונים מבגדי חול, וצ"ע איזה כבוד גדול יש בדווקא בכגדים, עד כדי שר"י קרא לכגדיו מכבדים שלו. עוד איתא (שבת כה:) אמר רב נחמן בר רב זבדא ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ערב שבת מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין

שבת

המצוייץ ודומה למלאך ה' צ-באות, משמע שהדמיון למלאך ה' צב-אות בא מתוך הרחיצה והלבישה וצ"ע.

¹⁷איתא בגמ' (כתובות קיא:) עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן ק"ו מחטה מה חטה שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושי צדיקים שנקברו בלבושיהן על אחת כמה וכמה, ע"כ. פירוש הק"ו היא שבפנימיותה החטה נושאת בכח כל השיבולת, וכך בנפש הצדיק נקבע בה כל מה שראויה לעשות, וזהו חלקו שקיבל בהר סיני, וכפי שורש נשמתו כך הוא עושה תיקונים לנשמתו, ומוציא אותם מהכח אל הפועל במעשיו. אם כן יוצא שלבוש נפשו כבר היה בכח, ז"א שכל ענין הלבוש היא גילוי הפנים כלפי חוץ בצורה מסוימת, ואם מוזכר בגמ' הנ"ל שהלבוש חלק של הצדיק, שזה כלול בעצם האדם, מובן איך יש חשיבות שהבגדים הם מכבדיו שהם הגילוי של הפנים שהרי כל ענין הכבוד היא ביחס כלפי אחרים, ולכן בשבת שאנו זוכים לפנים אחרות אז הגילוי כלפי אחרים היא ג"כ כפועל כלפי בכח (ע' פנים חדשות) אז זה תתגלה בדווקא בבגדים שהם שונים משל חול. ולכן כתוב שבגדים שייכים לזמן¹⁸, שיש זמנים מיוחדים ללבושים מיוחדים, שכל לבוש היא כיסוי של העצם, וגילוי של צד אחד של הפנים כלפי חוץ, ובכל זמן יש גילוי אחר, ולכן בגד בגמ' ט', והעשירי היא קודש לה', ואינו נראה¹⁹, והעשירי קודש הזה הוא צד שאין לו דין צד אלא הוא כאילו גילוי של העצם, שהבגדים אין להם מעצמם כלום אלא רק מגלים העצם, וזה בגדי שבת. והוא הוא הא דאיתא בגמ' (שבת קיג:) ורחצת וסכת ושמת שמלותיך אמר רבי אלעזר אלו בגדים של שבת, ²⁰שרק בגדי שבת יש לקראותם שמלותיך, שרק זה שייך במיוחד ללבוש אבל כל שאר בגדים אפשר למכרם ולהשאילם לאחר, ובגלל שביום השבת נתגלה עצם הצלם של האדם (ע' פנים חדשות) לכן כאן צריך להתגלות עצם הגילוי. ניש לשים לב שכתוב במדרש²¹ על הפסוק (בראשית ג/כא) ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם, שבתחילה היה להם כתנות אור, שזה היה מאור הגנוז, שהוא מהמצות שהוא עשה²², והוא מאור שכתוב עוטה אור כשלמה, והוא מאור הכסא הכבוד שאפילו הכסא הכבוד היה הלבוש שלו²³, ואחר כך נכסה בעור, וזה הסתרת הס"א עצמו, ועור הזה הוא מהעץ הדעת טוב ורע²⁴, ובשבת שיש מעין חזרה לתיקון, לכן הבגדים חוזרים במה להיות יותר אור ופחות עור מאשר ביום חול.

הקב"ה ברא אדם כדי להטיב לו, וכל מציאות של יצר הרע נברא רק כדי לנסות את האדם, וכאשר האדם יתגבר בשלימות אז לא יהיה עוד עבודה אז לא יהיה יצר ואז האדם יתענג לנצח נצחים, אם כן אין מציאות של יצר לעצמו אלא רק כדי לנסות את האדם ולכן אפשר לומר שהיצר אין לו מציאות בעצם כמו שיש לאדם, ועוד עצם האדם מופקע מהיצר שהאדם בעצם שייך לטוב והטבה, ולכן כל מקום שיש ליצר מגע יד באדם הוא לא בעצם האדם אלא בהתיחסותו כלפי אחרים - בגדיו, שזה המקום היחיד ששייך לאדם ואינו עצם האדם²⁵, ולכן מובן הדבר שאם הבגדים נתקדשים אז אין מקום ליצר בכלל, ולכן יש בגדי כהן, ובגדי שבת, שדווקא על ידי הבגדים הכל נתקדש, ואין מקום לרע בכלל, ולכן מובן שריב"א היה דומה למלאך ה' צב-אות בדווקא בגלל בגדי שבת שלו, שלמלאך אין יצר. וגם מובן הדבר שאם שייך התנגדות ועכ"ז אין התנגדות, אז שם הוא המקום של הכבוד, שהרי כל כבוד היא בדווקא כאשר שייך אחרת, ועכ"ז מכבדים.

כלול בהנ"ל גם העומק ברחיצה לכבוד שבת, ²⁶שכל מה שאינו עצם האדם אפילו אם הוא נדבק בו אפשר לרחוץ את זה ממנו, ולכן כאשר בא שבת, טוב להוריד מהאדם כל מה

שבת

שאיננו עצם האדם, שנדבק בו בגלל שבימי החול עצם הרצון אינו נתגלה, וכמו שהנהגה כלפי האדם משתנה כך האדם צריך לשנות הגילוי שלו כלפי חוץ.

עונג שבת

^{קכ} בגלל קדושת היום של שבת (כנ"ל פנים חדשות) לכן יש מצוה לכבדו ולהתענג בו, ומוכן הדבר איך שיש מצוה לכבד את השבת בבגדיו בדווקא כנ"ל, שכאשר משיגים מעלת שבת אסור לזלזל בו ולנהוג בו כמו שנוהגים בחול, אבל צ"ע מה הוא עונג שבת? המיוחדות ביום השבת היא בגלל שאז ^{קכב} ה' ברא העולם והשלים אותו, ולכן צריכים אנו לנהוג שהכל מושלם ושאינן חסר כלום, וזה העונג שבת, שאין שום חסרון, רק הכל בעונג והשלמה. שהרי כל טורח ועמל היא כדי להגיע אל איזהו השלמה וגמר, אבל בשבת בדווקא יש ענין להיות במנוחה בשלימות, ולא להתעמל, שאז הוא מעין עולם הבא של קבלת השכר וההטבה, ולכן יש גם תוספת עונג וגם הרחבת הנפש וגם תוספת השגת החכמה, שאז הוא שייך לעולם שכולו טוב, שאפילו שכר מצוה בהאי עלמא ליכא אבל התנוצצות משם יש בשבת ^{קכט}, ולכן כתוב בר"י ור"ל (תמורה יד:): שהיו לומדים אגדות בשבת, שאגדה מושכת לבו של אדם, והלכה מחייב טורח, ויש בזה ביטול עונג שבת ^{קל}, ונ"ל עוד טעם שביום השבת יש השגה יותר עמוק ויותר שייך לגילויים שלעתידי לבא ולכן דווקא בשבת יש לעיין בלימוד אגדתא ששם נמצא כל הסודות התורה. ולכן ^{קלא} רק שבת יש לו ג' סעודות ולא יו"ט כי היום הזה הוא יום עונג, ולכן ראוי שיהיה סעודתו כראוי ז"א בכל הזמנים שהם מיוחדים, ערב בקר וצהריים, ואז הוא עונג גמור. וזה בלי חסרון ובלי תוספת אלא שלימות ^{קלב}.

יסוד הצער היא ההתפעלות מאחר, שאין צער מיניה וביה, ולכן עצם העונג היא האי-התפעלות, עצם ההיות לבד מבלי שאחר יפעל בו. ואחרי שידוע שכל התפעלות רק שייך לגשם, ולכן רק במערכת החומר יש צער, כל מה שיהיה לנו לעולם הבא היא היות לבד בלי שום התפעלות מאחר. ולכן מובן מאד למה ^{קלג} שבת היא מעין כל הטובה שנוכה אליו לעתיד לבא, ובאמת מהשבת האדם נכנס לחיי עולם הבא, וכן מעולם הבא שבת מושכת כל ההשפעה והטוב. ולכן בשבת מקבלים נשמה יתירה וכתוב ברש"י (ביצה טז. ד"ה נשמה) שהיא רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרוחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו, ע"כ. פירוש הדבר של נשמה יתירה היא השגה יותר גבוהה בענינים רוחניים, ולכן כאשר זוכים לזה באמת, אז אפשר לקיים המצוה של עונג שבת מבלי מפריע, ולכן אפשר לאכול ולשתות ואין נפשו קצה עליו ^{קלד}. ובגלל התוספת נשמה אז אומרים תפילה נשמת כל חי שרק אז יש אפשרות שהנשמה של כל חי לשבח שאז מקבלים אותם ^{קלה}.

ולכן מובן מאד הא דאיתא בגמ' (שבת קיח.) אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים, ע"כ. כל מערכת הגשם בנוי על גבול ולכן הבלי-גבול היא בהכרח שייך לנבדל ולקדושה, שאין לקדושה שום גבול, וטעם הדבר היא שעונג אין בו שום גבול שעצם מציאות של גבול ועונג הם הפכים, כנ"ל שעצם עונג היא אי-התפעלות והיא הסילוק ממערכת הגשם, ולכן אינו ראוי לאדם שהוא מוכן אל ההפסד, שכל חייו שייכים לגשם ולגבול, להתענג חוץ משבת, שרק בשבת האדם משתייך למציאות שאין לו גבול. ולכן מי שמענג את השבת מקבל נחלה שאין בו גבול ^{קלי}.

שבת

גם בגלל הנ"ל איתא (שבת קיח.) אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, ע"כ. וטעם הדבר היא שכל מי שחסר לו משאלות לבו יש בו צער, ומי שמענג את השבת כראוי אין לו צער כלל כנ"ל. אבל יש כאן עומק בפרט והיא שכל מי שמענג את השבת כראוי הוא דבק במקור הברכה שממנו הכל ואין שם שום חסר, ולכן זוכה למשאלות לבו, שהשבת בימים נחשב כמו הלב באדם, שמהשבת בא קדושה לכל הימים כמו שבא חיות מלב לכל אברי האדם. ולכן מי שעומד על היום של הלב נכון זוכה למשאלות לבו. ויש לשים לב שהרי הלב שואל עד בלי קץ, שאין לו גבול הגשם, ולכן בדווקא הוא זוכה למשאלות לבו שהוא בלי קץ וגבול^{קלז}.

ולכן כתוב שסעודת שבת יהו כסעודת שלמה בשעתו (ב"מ פג), שמלך מיוחד לו הנאה, שהרי הכל בידו, ואין מעכב, ולכן נקרא השבת שבת מלכתא, וזה חלות הקדושה על גופו של אדם^{קלח}.

^{קלט} ועל הבחינה של עונג שיש בשבת כתוב מתנה טובה יש לי בבית גנזי וכו' (שבת י:). שזה אינו ביד אדם, אלא הוא כולו מתנה ממנו ית' שהאדם יהנה ויתענג את עצמו, ויהא מזה קדושה ומצוה. והענין בפרט שזה בבית גנזיו ית' פירושו היא שזה גנוז מההנהגה, לכן נקרא בלשון הפסוק (ישעיה נח/יד) אז תתענג על ה' שאז הוא לשון עתיד שהגילויים של שבת שייכים לעתיד^{קמ}, דהיינו לעתיד לבא כל העולם הגשמי יעלה לדרגת עולם הבא, אבל בשבת הארה מעולם הבא יורד אלינו, וזה המעין עולם הבא, וזה המתנה שבבית גנזיו^{קמא}. ^{קמב} ולפיכך אמרו רז"ל בעניין שבת: (ביצה טז.) אע"ג דאיהי עבידא לאגלויי, מתן שכרה לא עבידא לאגלויי, כנ"ל ששבת היא מעין עוה"ב ושכר העולם הבא גנוז הוא, ועליו נאמר עין לא ראתה א-להים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיהו סד/ד) וכתוב: מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת למוסיים בך (תהלים לא/כ). מתן שכרה של שבת חתום וסתום הוא, ואפילו אחד מהנביאים לא נתבא עליו מה הוא, לפי שהוא הטוב הגדול והאור הגנוז מששת ימי בראשית שאין כל בריה יכולה להסתכל בו זולת ה' יתברך.

^{קמג} ולזה הגוים לא שייכים בכלל שיהא הנאת עצמם לשם שמים שהרי אצלם כל שורש כוונתם הוא רק הנאת עצמם, ואפילו מה שעושים לשם שמים הכל לקבל פרס ולהנאה, ובגלל שאין בגוף המעשה הנאה חושבים שזה נחשב לשם שמים. אבל כלל ישראל אפילו אם עושים שלא לשמה לבסוף זה יגיע לידי לשמה ולכן שבת שהיא עשיית מצוה ומעין קבלת השכר ביחד שייך רק לאלה שעושים שלא על מנת לקבל פרס.

והנה דור המבול חטאו בפרט בהנאת עצמם ברציחה וגזל, ושז"ל, שלא עצרו כח התאוה שלהם בכלל, והתיקון לזה היא שמירת שבת, שבשבת מגדירים כל כח הפעולה, במלאכה, ובמצות עונג^{קמד}. ^{קמה} שעצם העונג היא היותו של האדם מבלי שום חוסר והוא נח, והעונג שבת מכניס בו קדושה שאינו מתאוה לחמדת עולם הזה כלל, אלא רק היות בלי התפעלות.

ולכן בשבת רואים בפרט מדריגת כלל ישראל מעל האומות, שרק אלה שלא נוטים מן ה' ית' ראוים לשבת, אבל גוים כולם נוטים לצד שלהם^{קמי}, והוא עוד טעם למה מי שמענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים שאין לו שום גבול שאינו נוטה לשום צד.

שבת

אחרי כל הנ"ל מבינים אנו דברי חז"ל^{קמז} שיום השבת היא יום של הנשמה ולא הגוף, ולכן כמו^{קמח} שהנהנה מסעודה שת"ח בתוכה כנהנה מזיו השכינה, כך הוא סעודת שבת, שההשפעה שמקבלים מסעודה שת"ח שרוי בתוכה הוי דוגמת עולם הבא, וזה אינו מזון הגוף אלא של הרוח והנשמה^{קמט}. ולכן בשבת אסור לעשות מלאכה שכל מלאכה היא טורח הנפש, והנפש היא בשלימותה בשבת, ולכן בשבת שובתים מהתנועה הבא מהנפש^{קפ}.

והוא הטעם להא דאיתא (שוח"ט צב) כל מי ששומר את השבת, הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו, שנאמר (ישעיה נו/ב) כל שומר שבת מחללו, מחול לו, שכל העבירות שייכים לעולם המעשה, וברגע שמתעלים מעל הכל, ומשתייכים לעולם הנשמה אז אין עבירות, והכל מחול לך^{קנא}.

איסור מלאכה בשבת

כל עסק בעולם הזה היא שייך לחמרי, ומזה צריכים להתנתק בשבת, שהוא מעין עולם הבא שאז לא יהיה עבודה^{קנב}, אבל להתנתק מזה לגמרי אי אפשר שעכ"ז האדם הוא נמצא בעולם הזה, וקשור לגוף, ולכן ה' צוה המדריגה שממנה ראוי להתנתק, וזה כלל המלאכות כולם שנאסרו בשבת^{קנג}. ביסוס הל"ט מלאכות הם הוצאה לפועל וכל הוצאה לפועל ברור שהיא שייכת רק לגשם שרק לגשם יש בכח ובפועל, ולכן בדווקא מלאכה של הוצאת דבר לפועל אסורה בשבת, שבשבת הכל כבר יצא לפועל, ולכן שובתים (כנ"ל עדות בשבת)^{קנד}. והרי כל שינוי מרע לטוב - מכח לפועל, רק שייך בימים שיש רע וטוב אבל ביום שהכל חדש והכל קדוש אז אין מקום למלאכה בכלל^{קנה}.

ולכן אפשר להבין איך^{קנו} שבת בא לתקן חטאים של דור המבול ודור הפלגה, שבדור המבול ה' הטעימן מעין עולם הבא (סנהדרין קח:), שהם השיגו האור והפנימיות של כח הפעולה, והוא הענין של שבת, וזה העונג שבו שהוא מעין עולם הבא, אבל בגלל שאצלם זה לא היה בתיקונו לכן דווקא על ידי זה העלו כל מיני פעולות בהתפשטות תאוותם, וביחוד בעוון הוצאת זרע לבטלה, וע' גמרא (נדה יג.) כל האוחז באמתו ומשתיין כאילו מביא מבול לעולם, וענין עבירה זו היא התפשטות פעולה לבטלה, שאינו בורא בריאה כלל באמת, וזה בא מצד האור של כח הפעולה, ולכן התיקון היא על ידי ששומרים שבת כהלכתו שדווקא עם העונג לא תבערו אש, שתגדיר את הכח הפעולה, ואפילו שזה צריך להימנע מעונג שבת, אבל זה צורת המצוה.

וזה הטעם של מלאכת מחשבת, שרק על ידי מלאכת מחשבת יש הוצאת עצם האדם לפועל, ולכן אין חילול שבת אלא בזה, שהוא חושב לעשות מלאכה שבזה הוא מוציא את עצמו לפועל. שהרי כל המעלה של שבת היא המגלה שה' ית' פועל הכל, והוא שורש הכל ואין הכל במקרה, שאז אפילו אם זה היה מגיע ממנו ית' אם זה היה במקרה זה לא היה נחשב כפעולה ממנו ית' בעצם, אלא מקרה, ולכן דבר שאינו מתכוין מותר בשבת שאין כאן פועל בעצם אלא רק במקרה ואינו נחשב פועל של הוצאה מהכח אל הפועל כלל^{קנז}.

מכל מלאכת שבת נבחרו דווקא (שמות לה/ג) לא תבערו אש מכל מושבותיכם ביום השבת למקור לכל מלאכה בתורה, וטעם הדבר היא^{קנח} שהמאמר הראשון של העשרה מאמרות

שבת

שבהם נברא העולם שנאמר בצורה של ויאמר היה יהי אור (בראשית א/ג), ובו כלול כל מה שיבא אחר כך, שהוא ההתחלה, אם כן רואים שהכל כלול באור, והאור הזה היא השלהבת הקשור בגחלת, שלא נתחדש כלום ח"ו שאין שום חידושים ברוחניות, אלא רק נתגלה כלפי חוץ מה שהיה בפנים. אם כן תחילת כל הגילויים וכל הבריאה היא אש, ולכן כשכתוב לא תבערו אש זה כאילו שאמרו לא תעשו כל מלאכה ששורשו באש. [והוא ענין האש תמיד על המזבח שזה שורש כל העבודה, שכנ"ל כל מעשה בראשית כלולים באש, שהאש היא שורש לכל המציאות וממילא גורם התמדת קיום המציאות, וכשעושים באש עבודת ה' ית' זה גורם לקיום המציאות של האש היא שורש הכל^{קט}].

שבת היא זמן של גילוי רצונו ית', ולכן דווקא אז אסורה להדליק אש שהתכונה של אש היא לעשות אור, ואין כאן מקום לנו לגלות דברים ביום זה שהכל גלוי כבר, וכל מה ששייך לנו לגלות ביום זה צריכים בדווקא להשתדל על זה לפני שבת, שאין זמן לגלות הגילויים בשבת. כל התאמצות לגלות היא בחינת היראה והתפיסה של הריחוק שזה מחייב הגילוי, אבל בשבת אין מקום להכנה אלא רק לאהבה ודביקות^{קפ}, אבל צריכים להדליק סמוך לשבת כמו שבסוף הגלות לפני גילוי המשיח יהיה צער במיוחד (סוטה מט:), שתמיד האהבה תיכף אחרי היראה. וכל מלאכת המשכן היה בגדר של יראה של הכנה להגיע אל ה'ושכנתי בתוכם', אבל בשבת ברור שגם מלאכת המשכן אסורה שהיא כבר בגדר של ושכנתי בתוכם, ובגדר אהבה אין מקום ליראה. ולכן מובן הדבר למה מדמים שבת למשכן וכל מלאכת שבת לומדים מהמשכן. וכמו שהשבת כוללת כל הבריאה, כך המשכן היה כולל כל הבריאה כולה כהא דאיתא (ברכות נה). יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ כתיב הכא וימלא אתו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת וכתוב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתוב בדעתו תהומות נבקעו^{קס}, וכל ה"ט מלאכות שכוללות כל הבריאה שהיה במשכן, והם אלו שנאסור בשבת^{קכ}.

איתא בגמ' (חולין ה.) מכם (מביאים קרבנות) ולא כולכם להוציא את המומר וכו' מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה וכו' חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא אלמא מומר לעבודת כוכבים הוה מומר לכל התורה כולה, ע"כ. מחלל שבת בפרהסיא יש לו דין של מומר לכל התורה כולה, וצ"ע למה מחלל שבת בפרהסיא יש לה עונש חמור כל כך יותר מג"ע וש"ד וכו' ? ועוד מה הענין של בפרהסיא בדווקא ? כתוב ברש"י שם וז"ל האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים דהעובד עבודת כוכבים כופר בהקב"ה והמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית, ע"כ. רואים שיש כאן יסוד לכל התורה כולה, בזה שע"ז היא היפך של מציאותו ית', וחילול שבת היא הפיך מעשיו ית', וצ"ע פירוש הדבר.

להבין הענין יש להקדים בזה שהרי ההורג אינו נחשב חילול חיים, וכן המנאף אינו נחשב חילול אשת איש, ולמה יש מצות שנקראים חילול, ויש שלא?^{קכ} הפירוש של חילול בכל מקום היא חרבן כבוד, וכאשר יש מציאות שכל היותו כלפינו היא בעצם מכובד ואנו מזלזלין בו, אז אנו כאילו מגלים שאין מציאות כזאת, ולכן חילולו הוי ביטול מציאותו. בגלל זה אם יש עולם של שבת, ובו הכל שובת, והכל קדוש ומכובד (ע' דברינו בכבוד שבת), ואין שם שליטה לחמרי, ומי שנוהג בו במעשה חמרי, הוא מחלל כבוד השבת, וזה כאילו שהוא לא מתיחס לעולם של שבת בכלל. ולכן בגמ' שבת (דף לג.) מוזכר על ג' דברים חיה רעה בא לעולם (שחיה

שבת

רע גורם ביטול המציאות) וג' אלה הם חילול ה' חילול שבת, ושבועת שוא, שבחילול ה' וחילול שבת יש ביטול הכבוד של המלך הכבוד, ושבת שהיא גילוי של המלך הכבוד (שבועת שוא הוי ענין אחר ואכמ"ל). ע"כ מובן למה העושה מלאכה בשבת נחשב כמחלל שבת, אבל אחרי דברינו ששבת היא עדות על כך לכל באי עולם שהעולם נברא אז מי שעושה מלאכה כלפי ובפני כל העולם שהוא בפרהסיא (שכל עשרה נחשב ככל הבריאה בפנים נמוכות), אז הוא מבטל את עצם העדות הזאת ולכן דווקא בפרהסיא נחשב ככופר.

יש לשים לב שכל דבר קדוש שנתחלל שורפים אותו כמו תרומה שנטמאה, וכן בשר קודש שנפסל, ובת כהן, והטעם היא שקדושה נמשלה לאש, ולכן התחתונים החמריים יכולים להתחבר לכל היסודות של עפר רוח ומים אבל על אש נאמר (כתובות קיא): וכי אפשר לאדם להתדבק עם השכינה והלא כתיב כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, וכמו שהוא ית' אש קודש ונבדל אשר לא שייך בו חיבור אל התחתונים, כך כל דבר שהוא קדוש שנתחבר לתחתונים ונתחלל אז דינו בשריפה, ולכן איתא בגמ' אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת^{ט"ז}. להבין, במערכת של אמת יש דין עד אין סוף, שכל מה שלא קיים בדין על פי אמת חייב כליה וכך מקבל, ולכן מי שמחלל דברים קדושים הוא מכניס את עצמו לדין הקשה הזאת, ולכן נידון באש, שהיא המשל למערכת העליונה (כמש"כ אש אוכלה)^{ט"ח}.

וכנ"ל^{ט"ט} ששבת היא מעין כל הטובה שנזכה אליו לעתיד לבא, ודרך השבת נכנסים לחיי עולם הבא שהוא סוד היובל, עד כדי כך שעולם הבא נקרא שבת הגדול, ולכן מובן למה מי שחלל שבת הוא מרחיק את עצמו מהדרך כניסה לעולם הבא.

עוד פן יותר נמוך איך אפשר להבין חומר מלאכה בשבת היא^{ט"ז} שחייבים לדעת שכל מעשה פעולה שאנו עושים היא רק בא למעשה בגללו ית', שכל מערכת הקיום היא תולדה של העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, וה' ית' שבת ביום השבת, לכן בו אין כח פעולה של ה' ית', ולכן העושה מלאכה ביום השבת, כאילו קוצץ בנטיעות לומר שמעשיו הפרטים שלו, אינם קשורים למעשיו ית', ולכן נאמר ששת ימים תעשה מלאכה, בלשון נפעל וממילא, שעל ידי שמירת שבת יש עדות שה' פועל הפעולות שלנו בימים האחרים. וכן ששת ימים תעבוד, שרק על ידי שמירת שבת מותרת הו' ימי עבודה. וכל מלאכה שכן נעשה בשבת על ידי רשעי ישראל היא אינו עיקר פעולותיו ית' אלא כמו מלאכה שאינה מתכוין. כאן יש עוד פן למה מלאכת מחשבת אסרה תורה.

וע' דברינו בהקדמה שהשבת מקדשת ומעלה את כל מה שנעשה בימי המעשה, ולכן יש מקום לדרוש הפסוק של תעשה מלאכה כציווי, שכל כמה שעושים מלאכה בימי החול, אז בשבת היא עולה למעלה, והשבת מקדשת הששת ימים האחרים, ויש כאן תיקון להכל.

גוי ששבת

איתא בגמרא (סנהדרין דף נח:): אמר ריש לקיש עובד כוכבים ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישבותו, וכו' ואמר רבי יוחנן עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה ולא להם, ע"כ. רואים שגוי נמנע משתי מצות עד כדי חיוב מיתה, והם שבת, ותורה, וצ"ע למה דווקא שניהם.

שבת

פעמיים כתוב ציווי על השבת, פעם כתוב (שמות כ/ח, ט, יא) זכור את יום השבת לקדשו וכו' לא תעשה כל מלאכה כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וכו' על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשהו, ופעם כתוב (דברים ה/יב, יד, טו) שמור את יום השבת לקדשו וכו' לא תעשה כל מלאכה וכו' וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' א-להיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת, ע"כ. רואים שפעם הציווי היא על הזכירה, ועל זה כתוב הטעם שה' עשה את השמים וארץ, ופעם הציווי על השמירה, והטעם בגלל יציאת מצרים.

^{ספ}בפרשת יתרו הפסוק נותן סיבה לקדושת השבת, שהרי אז בשבת אחרי ששת ימי בראשית ה' שבת ממלאכת שמים וארץ, אבל בפרשת ואתחנן הפסוק נותן טעם למה ישראל בדווקא נצטוו על השבת, וזה שייך רק להם ולא לאחרים, שרק הם יצאו ממצרים. שהרי שמירה היא הלא תעשה - המצוה שאנחנו חייבים בו בשבת, ולא עצם קדושת היום שבתוצאתו יש מצות קידוש. וטעם הדבר ששמירת שבת תלוי ביצי"מ היא שיציאת מצרים היה פרישה מן הגשמי, שעבד הוא שייך בפרט לחומר, שהוא משועבד ומתפעל לגמרי, וביציאתם של ישראל ממצרים זכו למעלת החירות, ולפרישות מהגשמות, ולכן ראויים שהם ישמרו את השבת, שכל דבר שיש לו מציאות בעצם מתנוועע רק כדי להגיע לאיזושהו יעד, שהוא תכליתו והשלמתו. ואם הדבר מתנוועע תמיד אז נדע שהדבר חסר בעצם. גוי שאינו שלם בעצם, שאינו בעל צורה, אם הוא שובת הוא חייב מיתה שכתוב (בראשית ח/כב) 'יום ולילה לא ישבותו' כמו שכל מערכת הטבע אין לו מציאות כשלעצמה אז פירוש הדבר שאין לה יעד, אם כן אין לה שום מציאות בשביתה, כך גוי. וממילא הוא חייב מיתה כאשר הוא כן שובת, שהרי הוא מפקיע את עצמו בשבתו מכל קיומו, אלא זה שייך בפרט לכלל ישראל, שהם שייכים לשלימות, והם בעלי צורה, ולכן שייך להם יעד ושביתה. ^{טפ}ואם אין להם השביתה זהו כאילו הם שייכיים רק בכח, ולכן יהודי שלא שובת חייב מיתה, שחסר ממדריגתו.

והנ"ל היא אותו טעם לחיוב מיתה של הגוי שלומד תורה, כי כמו שאין לגוים שביתה שהיא מציאות בפועל, כך אין ראוי להם מעלת השכל העליון שהיא עצם המציאות של לימוד התורה, ואין להם שום קשר אל הדרגה הזאת, ובגלל שהוא נכנס לדרגה שאינו ראוי לו, מדריגה שנעדרת ממנו, לכן הוא מקבל ההעדר, ולכן הוא חייב מיתה והעדר.

^{קפ}אני הוא שם למדה האחרונה וגילויה היא בזה שהשם יתברך שוכן בתוך לבות בני"ממש עד שהנביא יוכל לומר בפיו אני ה' כי לבבו של הנביא הוא משכן כבודו ית'. וזה שייך לכל א' מבני ישראל שכל אחד מכלל ישראל הוא חלק של גילוי כבוד שמים. ולכן כבוד שמים והאדם הם אחד לכן יש לו לומר אני ככינוי לה' ית' (בהושענות - אני והו הושיעא נא). שבת הוא אות ביני ובין בני"מ בפרט בענין זו, כי ענין השביתה והעדר השתדלות הוא מצד הכרה דפעולת אדם אינו כלום רק הכל מה' יתברך וזה חיותן של ישראל, ולכן יש עוד פן למה אין לגוים שייכות לשבת שהיא בעצם יחוד עם השכינה, והכרה שכל מעשיהם היא מה' ית', ולכן שמירת שבת הוא איסור מיתה לעכו"ם ^{קצ}דכל חיותם הוא מצד ההשתדלות ופעולת אדם והעדר ההכרה שהכל ממנו ית'. אחרי שתופסים ששבת היא יחוד עם השכינה מוכן למה כתוב על זה ^{קצב}שגוי ששבת חייב מיתה כדוגמת מי שמכניס ראשו בין לביא ולביאה בשעה שנוקקים זה לזה (סנ' קו). וכל שכן אם ירצה הוא להזדקק, שהרי השבת היא הקשר בין כלל ישראל להקב"ה ואין מקום לאחרים שם.

שבת

^{קעג}הטעם שהתורה לא נתנה לכל אומות העולם שכל אומה יש לה כח מיוחד לרע, ובו תלוי עיקר חיותם, ולכן לא שייכים לתורה שהיא הקו האמצעי של תתן אמת ליעקב (מיכה ז/כ) ואין אמת אלא תורה (ירושלמי ר"ה ג/ח), אבל כלל ישראל דבקים בו ית' וכל מעשיהם ממנו, שהם מבטלים כל כחותיהם לה' ית' וזה עיקר כל התורה כולה, וזה אנכי ה' אלקיך, שאני בעל הכחות שלך (אלקים בעל הכחות כולם - טור או"ח ס' ה'). אבל כוונת הגוים היא לעצמם, וזה עיקר החילוק בין ישראל לעמים, כהא דאיתא (ר"ה ד.) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור וכו' כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים. וטעם הדבר היא שחטאי כלל ישראל נקראו בחז"ל (סנ' מד.) אסא דקאי בני הוצי, שהם רק סובבים אותו אבל שורש אינו כך. שכל מה שכלל ישראל עושים לכוונה אחרת, עכ"ז מתוך שלא לשמה בא לשמה, שהתוכיות והפנימיות הוא לשמה, ולכן הוי צדיק גמור. וזהו גם כן האות ברית שבשבת, שאין לגוי שום שייכות כי מנוחה היא העדר הפעולה, וביטול אליו ית', וזה רק שייך לישראל ולא לגוים.

^{קעז}שבת היא אחד מששים של עולם הבא (ברכות נו:), ועולם הבא הוא העדר היום עשותם', שאין שום פעולה אלא רק צדיקים יושבים ונהנין מזיו השכינה (ברכות יז.), ושבת היא מעין זה. ועוד נאמר על שבת שהיא מתנה טובה בבית גנזיו ית' (שבת י:), ואיתא (ברכות לג:): אין להקב"ה אלא אוצר של יראת שמים, ושם הוא השבת, שיראה היא טהרת הלב (ע' יומא עב: ולב אין), ובעולם הזה אי אפשר לטהר הלב לגמרי ממלחמת היצר ולכן מיתה נקרא נח נפשיה שנפשו נחה מהמלחמה, ואז האדם עומד בטהרת הלב מבלי שהנפש יפריע. ולכן עכו"ם שאין לו לב בכלל לא שייך לשבת, שיש חכמה בגוים וזה במח, אבל תורה שהיא בלב אין להם. ולכן יש להם תורה שבכתב ואין תורה שבעל פה, שכתב היא רק התגלות החכמה שבמוח, אבל דיבור הוא התגלות הבינה שבלב.

תפילות של שבת

ג' תפלות תקנו אנשי כנסת הגדולה בשבת - חוץ מן תפלת המוספין שהיא בפני עצמה: 'אתה קדשת', 'ישמח משה', 'אתה אחד', וכל תפילה ענין מיוחד. ואלו ג' תפילות מורים על ג' מדריגות השבת שכל אחת זו למעלה מזו, כי בתפלת 'אתה קדשת' לא נזכר רק קדושת שבת מפני ששבת ממלאכתו ולא נזכר בו יותר, וזהו מדריגה אחת לשבת שהוא יום קדוש לפני ה' ^{קעח}. אבל אין כאן קשר לנבראים, ואין כאן הסוף של גילוי השבת. בתפילת שחרת שהוא 'ישמח משה' תקנו ולא נתנו לגויי הארץ וכו', כי זה השבת לא נתן השם יתברך כי אם לישראל אשר בחר השם יתברך בהם והם נבדלים מכל האומות, וכן יום השבת נבדל מן ששת ימי המעשה לעצמו ולכן נתן השבת לישראל דוקא אשר בהם בחר השם יתברך וזהו המדריגה השניה שיש לשבת ^{קעט}, שהיא מצד שהשבת שהוא ית' שבת יש לו קבלה ושייכות למקבלים, וזה עיקר הגילוי ששייך כאן בעולם הזה. במנחה שבו אומרים 'אתה אחד' מתגלה המדריגה השלישית והיא מה שהיא אחד, וכן כלל ישראל אחד, וזה שונה מההבדל מהשאר שכאן נתגלה שאין לשאר מציאות עצמיות אלא רק כבטל אל העיקר, אבל בתפילת שחרית נתגלה שיש עוד, אבל כאן הוא הנבדל מהשאר. בזה נתגלה שכלל ישראל אחד ואין זולתם, וכן השבת אחד ואין זולתו ^{קעו}.

שבת

במילים אחרות כל השבת היא נחשבת כקידושין, וחיבור בין כלל ישראל למעלת השבת, ובהתחלה בלילה יש הקידושין, ואחר כך השמחה שהיא שבת בבקר, ואחר כך היחוד עמה במנחה^{קפ"ח}. ובזה מובן דבר קשה שהרי הזכרנו לעיל (תפילת מנחה) שמנחה היא זמן של דין, וקשה למה שזה יהיה המעלה ההכי עליונה של שבת^{קפ"ט}? שבשבת במנחה אין דין כמו בימי חול, אלא אז כל רוגז הוסר והכל נכלל יחד, שכל הדין והחסד מתחברים יחד לגלות האחד של העולם, ולכן דווקא כאשר הצד שיכול להיות לא טוב נתגלה כחלק מהטוב אין לך עילוי מעל זה^{ק"ז}, כל יום ויום צריך לגלות משהו, ולכן במנחה שהוא סוף היום יש דין לבדוק אם קיים חיובו, אבל בגלל שבשבת זה גילוי מלמעלה, אז בסוף הוא שייך לסוף הגילוי של השבת, וזה הזמן של גילוי הרצון השרשי של הבריאה, ששורש כל הרצונות להטיב עד אין סוף, והוא הגילוי של מנחה בשבת.

אתה^{קפ"א} - צריכים לסדר תהילותיו ית', ושבחיו, ולומר לפניו אתה הוא מושל בעליונים ותחתונים, ופועל הכל, ואין דומה לך, וגם אתה הוא זה שקדש את יום השביעי, ולכן זה מצורף לשבחים של ג' ראשונות, קדשת את יום השביעי לשמך תכלית מעשה שמים וארץ וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים - רואים כאן ששבת מיוחד לשמו ית', והיא התכלית של שמים וארץ, ויש בו ברכה מעל כל ימים וקדושה מעל כל זמן. פירוש הדבר היא מובן כך, רצונו ית' היא שמו ית', ועיקר הרצון, ועומק הרצון היא כולו טוב, ולכן שמו ית' בעומק היא כולו הטבה ורצון, ורחמים, וכל אי-רחמים בא עקבות חטאים שלנו, ואם כן בשבת שבו יש הנהגה של כולו רחמים, ולכן יום השבת מוקדש ומיוחד רק לעיקר גילוי שמו ית'^{קפ"ב}. והתכלית של מעשה שמים וארץ היא שהם יהיו יחד ולא פירוד היא בשבת, שאז מתחברים (ע' הקדמה לעניני שבת). ובכל יום ויום יש ברכה והשפעה משלה בפרט, וזה שייך למערכת של טבע, שהרי כל יום נקבע על פי השמש, ויש ברכה ליום השבת במיוחד, וזה מעל כל הימי החול, ולא רק זה אלא שבת יש לה מעלה מעל כל מועד ומועד וזה קידושו מעל כל הזמנים, שכל מועד מגלה צד מעלה בהנהגתו ית' (ע' הלל ויו"ט), ואבל כאן יש מעלה מעל הכל, ושורש כל המעלות היא כנ"ל שבו היה שביטה, וזה פירוש - וכן כתוב בתורתך ויכלו השמים והארץ וכל צבאם - פשטות הלשון היא גמר ושלמות, ז"א שכאן נתגלה הגמר של השמים וארץ יחד, ומה נפלא שכאשר עובר מימי החול לשבת, יש גילוי של שם הוי"ה יום הששי, ויכלו השמים וכו'^{קפ"ג}, שאז התחתונים נעשו מרכבה לעליונים ונכנסים אלו עם אלו יחד, ואז ה' ית' אחד בעולם שלם^{קפ"ד}, והיא תוספת שבת, שאז יש יחוד של הקב"ה ולכן בימות המשיח יתגלה נשמה יתירה^{קפ"ה}, ולפי זה מאד מובן דברי הגמ' (שבת קיט:): אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר ויכולו דאמר רב המנונא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו אלא ויכלו, ע"כ, שהגמר והשלמת שמים וארץ נעשו כביכול על ידי הקב"ה והמעיד ביחד, שהרי כאשר דרי עולם הזה מעידים על שבת, זה גמר הארץ, והשמים גמרו, וזה שותף במעשה בראשית. צבאם הם כל צבאות שמים וארץ, ע' דברינו בקדושה. אבל יש עוד עומק בפירוש ויכולו השמים והארץ, והיא^{קפ"ו} שבו בשבת יש כליון לשמים וארץ, שאין לשום דבר טבעי מציאות, ולכן לא נאמר ויהי ערב ויהי בקר בשבת שאין שם ערב ובקר אלא הכל דבר אחד. ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה - כאן גמר עשייתו ית',

שבת

שהיא הוצאת כל הימים האחרים אל הפועל^{19P}, שכאן לא מצד הנפעל כמו ויכלו אלא מצד הפועל, וזה השלימות של נותן ומקבל^{20P}, ו"א כנ"ל (הקדמה) שכאן סוף כל מעשיו ית', שהוא התכלית, שכאן הורדת הקורנס הנ"ל, ומה שכתוב וישבת היא אחרי הורדת הקורנס (ע' עדות שבשבת).. וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה - כאן השלימות הכל, שבו הכל נתגלה בשלימות^{21P}, שאחרי הורדת הקורנס, ויש חיבור בין הגשמי למנוחה, ונשלם הכל אז וישבת, שאין עוד חיבור לעשות^{22P}. ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו - בגלל הקשר הנ"ל אז יש לשבת ברכה וקידוש, והם נותן ומקבל, שכל ברכה היא השפעה וכל קידוש היא הבדלה. אשר ברא אלקים לעשות - לעשות פירושו על ידינו שתמיד אנחנו פועלים עוד ועוד, וזה המשך של מעשה בראשית, וזה לעשות^{23P}, ולכן מובן החיוב לנו לשבות. :

אלהינו ואלהי אבותינו - כאן הוא הבקשות שבאים אחרי השבחים^{24P} [אין בקשות צרכי חול בשבת שכולם בנויים על חטא של עץ הדעת ובשבת ויו"ט הכל מתוקן^{25P}]. רצה במנוחתנו - יש גילוי של העולם המנוחה מלמעלה עד כמה שיש קבלה של המנוחה למטה ולכן יש לבקש שיהיה רצון מהמנוחה שלנו לגלות מנוחתו ית', עוד יותר ברור - יש בקשות של י"ג אמצעיות של תפילת עמידה אבל יש גם באחרונות בקשות, כמו רצה ה' אלקינו בעמך ישראל ובתפלתם, וזה לא השפעה לנו אלא זה מצדו ית' שיהא התעוררות של רצון כלפי מעשים שלנו^{26P}, וזה לא שהוא ית' יתן לנו מנוחה אלא שהמנוחה שלנו יתקבל אצלו ית' כדבר רצוי, ולכן בשבת שאין בקשות פרטיות יש בקשות מצדו ית' שיהא רצון כלפי המנוחה שלנו. קדשנו במצותיך - נ"ל פירוש הבקשה היא שבכל מצוה ומצוה אנו קיימים בגן עדן, ופועלים שם, וביום שכל היום היא מצוה יש לבקש שיהיה יותר ויותר קדושה ויותר ויותר כניסה לגן עדן על ידי מעשינו (ע' דברינו באקב"ו). ותן חלקנו בתורתך - יש לשים לב שרק מבקשים את זה בקשר לבקשת בנין בית המקדש, ובשבת ויו"ט, שהתורה שהיא החלק שלנו אבדנו במעשה העגל, וזוכים לזה בשבת וביו"ט במה^{27P} [ע' גר"א על הפסוק איכה ב/ט מלכה ושריה בגוים אין תורה], שבענו מטובך ושמחנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת - גם זו הבקשה רק מבקשים בימי קודש וטעם הדבר היא שבימים אלה יש ניתוק מהיצר הרע, ולכן אפשר לעבדו באמת. והנחילנו - זה נקרא נחלה שהיא בני וביניכם^{28P} (ע' דברינו בברית של שבת), ומה נפלא שכל נחלה בא מאב לבן, ה' אלהינו באהבה וברצון - רצון היא מבלי טעם ואהבה היא בטעם כמו וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו, וכנראה שיש צורך של שניהם שאם זה רק ברצון אז זה נהמא דכיסופא ואם זה רק ברחמים ואהבה אז זה מוגבל בעבודתנו אבל בשניהם יש בשלימות גמור, ^{29P} אהבה היא דוגמת המלאכים (יוצר אור של שחרית) שאע"פ שכל אחד יש לו הארה בפני עצמו, ופעולה פרטית, אבל יש קשר ושייכות וקורבה ביניהם תמיד, עד שכל הדברים נעשים באחד, ויש הסכמת כולם, בגלל קשר האהבה בניהם, וכך היא השבת ויו"ט, שבו הגילוי שלהם היא בחיבור יחד, ולכן הברכה בא באהבה. שבת קדשך - איתא במדרש (שוח"ט צב) כשיצאו ישראל ממצרים עד שלא נתן להם את התורה נתן להם את השבת, ושתי שבתות שבתו עד שלא נתן להם את התורה, שנאמר (נחמיה ט/יד) ואת שבת קדשך הודעת להם וגו' ביד משה עבדך, משמע שכאן הביטוי שבת קדשך מתיחס לשבת שנצטוו במרה, שבו נצטוו על דינים ושבת, שדינים הם שורש לשמור מצד הרע, ושבת היא כולו הטבה והנאה^{30P}. וינוחו בה - בשבת בלילה יש רק המציאות של שבת בראשית, שאין בו כלל ישראל להתיחד עם השבת, ולכן היא

שבת

השבת שמחכה לבת זוג, והיא ככלה, ולכן אומרים בה^{קצט}, אבל ביום יש מציאות הנותן שהוא לשון זכר, ובמנחה שיש איחוד של שניהם אז אומרים בם, ישראל מקדשי שמך - יתכן שעיקר תלייה של מנוחה במקדשי שמך היא ששמו ית' עומד לקבל השפעה כפי מה שכלל ישראל משפיעים עליה, ולכן בדווקא כאן שהמציאות של שבת עומדת כך מדגישים המידה של מקדשי שמך (ע' דברינו במקדשי שביעי):

ברוך אתה ה' מקדש השבת - אפילו שעצם השבת תלוי בזה שיש קשר בין ה' לכלל ישראל אבל מכח זה שהם מציאות אחת לגמרי אז אין להזכיר ישראל, מה שאין כן ביו"ט.

ישמח משה במתנת חלקו - כאשר עלה משה להר סיני לקבל תורה ניתן לו אלף חלקים אורה, וזה האלף רבתי שבאדם שת אנוש (דה"א א' א/א), וכאשר כלל ישראל עשו העגל נאבדו מהם, ורק נשאר לו חלק אחד לבד ולכן האלף של ויקרא קטן, שזה לא נאבד לו מחטאו שלו אלא משל כלל ישראל, ולכן הקב"ה משלים אותם אליו משל כלל ישראל, וזה הכתרים שהיו של כלל ישראל, ונטלם משה, אבל בכל ערב שבת בלילה משה חוזר לקבל אותם אלף שנאבד לו (הכליל תפארת), והוא לוקח אותם בסוד תוספת נשמה, ואז הוא מחזיר לכלל ישראל מה שהם הפסידו בחטא העגל, וזה התוספת נשמה לכלל ישראל בכל שבת, (והוא מעין מה שיהא לנו לעתיד לבא - (ברכות יז). העולם הבא וכו' צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו^{קכ}), ולכן בשבת כאשר משה מקבל חזרה מה שהפסיד זהו שמחתו, או שבגלל שהוא שמח בזה אז הוא מחזיר לכלל ישראל מה שהיה שלהם, וכל היות החלק של כלל ישראל אצלו שהוא הפסיד את זה בגללם ולכן בדווקא בגלל שהוא עבד נאמן הוא מחזיר את זה להם^{קכ}, כי עבד נאמן קראת לו - זה מדובר על מעלת משה על שאר נביאים (במדבר יב/ו-ח) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, הפירוש של בכל ביתי נאמן היא שמשה השיג בכל ביתו כביכול, ולכן מובן מאד שהוא ישמח וכו' בגלל שהוא עבד נאמן, וזהו בדווקא בגלל שהוא זכה בלוחות ראשונות^{קכ}.

כליל תפארת בראשו נתת בעמדו לפניך על הר סיני - הכליל תפארת היא המתנה שהוא זכה לזה בגלל שהוא עבד נאמן^{קכ}, ענין הכתר היא הגילוי של ההתעלות מעל^{קכ} והשליטה, וכאן הכליל היא הכליל של תפארת - של ההתפארות שהוא הגילוי של כל הצדדים, וכאן השורש לכל הצדדים^{קכ}, ושני לחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת - שמור רק נאמר בפרשת ואתחנן וזה בלוחות שניות^{קכ}, אבל יש^{קכ} שנראה אחרת שיש דבר אחד שהוא הוריד לוחות, אבל אין לדייק שמור או זכור שהרי בדיבור א' נאמרו, אבל כאן רואים הקשר של שבת יחד עם כלל ישראל, וכן כתוב בתורתך ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

ולא נתתו ה' א-להינו לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים - יש^{קכ} ג' דרכים שהגויים סרים מה' ית', ובגללם הם נמנעים מהשבת. א' הוא הע' אומות שהם הגויי הארצות, ז"א שהם משתייכים למערכת העולמי^{קכ}, ושבת היא האור הגנוז לעולם הבא, ולזה אין שייכות לגויים, אפילו חסידי אומות העולם^{קכ},

שבת

המתנה היא שייך לבית שלישי, וזה שייך לתורה בפרט, ומזה מופקע הגוים²², הב' היא עובדי ע"ז, ובזה הם מנתקים את עצמם ממערכת השמים²³, הנחלה היא שייך לבית ראשון, שבו כל אחד מכלל ישראל קבל נחלתו ומקומו²⁴, ועוד שעצם האמונה שהיא נגד ע"ז היא נחלה מאברהם אבינו²⁵, והג' היא הערלים שהם סרים מה' ית' בגלל פחיתותם ושפלותם, שהם בוחרים בחומר בפועל²⁶, והמילה והשבת שניהם אות ומראים שכל מה שיש כאן מראה על פנימיות שיש לפניו²⁷, אבל כלל ישראל נקראים בני יעקב, שהוא היה נקרא ישורון שלא נוטה לא לשום צד, ולכן שייך לשבת, שהוא כולו שייך למערכת שמים ואין לו שום קשר לארץ ולחומר, כאן הא מנוחה ששייך לרובד הרוחני הכי קרובה לגשמי, שבעולם הבא יהא לה רק מנוחה, ולא נחלה או מתנה כדלעיל, וכאן שייך לשילה²⁸. כי לישראל עמך נתת באהבה - חז"ל (מסכת סופרים יג/יד) מביאים מפסוק (שמות טז/כט) ראו כי ה' נתן לכם השבת ראה ששבת קדם לכלל ישראל, ופירוש נתינת השבת היא שהרי בשבת לא נברא שום דבר אלא רק בגדר של צורה כמ"כ לעיל לגבי ויכל אלקים ביום השביעי, אם כן זה המציאות של שבת, דהיינו מערכת שהיא מעל הטבע, וזה ניתן לכלל ישראל, וזה שהם לא שייכים למערכת הטבע²⁹, ויש ב' מציאויות בשבת, א' שהיא שביתה, והיא מגלה רצונו ית', וזה השביתה ממלאכה, ויש גם העונג שהיא כולו טוב, והכולו טוב שייך לישראל, והגילוי רצונו של שביתה שייך ליעקב³⁰. לזרע יעקב אשר בם בחרת - תרגום מתרגם (ישעיה מה/יט) זרע יעקב בית יעקב, ז"א כאן מדובר על המציאות של שלימות אצל יעקב אבינו שבניו הם זרע אמת, וזה הבית יעקב, וכאן המציאות של כלל ישראל בקשר אל הקב"ה, וכאן המציאות של גוף כלל ישראל שאין שייך בהם אחרת, ואין כאן אהבה אלא בחירה.

עם מקדשי שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך - מקדשי שביעי היא זה שכלל ישראל אומרים קידוש והבדלה³¹, ז"א שכאן היא הקדושה של כלל ישראל, ובגלל זה התענוג שלהם, ששבת אין למה מעצמה כלום אלא רק מה שכלל ישראל מביאים אליה³², ובשביעי רצית בו וקדשתו - כאן הקדושת שבת מצדו ית', ובזה יש רצון, ואינו תלוי בשום דבר אלא רצונו ית' הפשוט. חמדת ימים אותו קראת - ע' בעל הטורים (בראשית ב/ב) ויכל אלקים - תרגום ירושלמי וחמד (אין לנו) - זהו שאמרו חמדת ימים אותו קראת, וצ"ע איך שייך שהקב"ה אהב ביום השביעי? הרי חמיד היא לשון של אהבה? אלא כאשר השבת עומדת כראוי, ושומרים אותו כראוי, אז כל ימי השבוע נכללים בה, ואז היא חמודה ונאהב מכל המערכת שהיא כלולה בכל קישוטיה³³, ולכן פירוש הפסוק שה' עשה את יום השבת אהוב במלאכתו אשר עשה. זכר למעשה בראשית - ז"א זכרון שנברא העולם וה' שבת ביום השביעי.

אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ - במעלות העליונות שהם מיוחדים לשבת יש נותן ומקבל והנותן נקרא אתה והמקבל נקרא שמו, שהעולם שבו קיים הגילויים האלה נקרא שמו, וכל אחד מכיל בו הגילוי של האחד שכוללת הכל, והעולם ההוא נקרא מי, ולכן מי היא כעמך ישראל שהם גוי אחד שכולל י"ב שבטים וכללים אחת, וזה הי"ג שהוא גמ' אחד³⁴, ונ"ל שזה עוד עומק בכרכת אתה קדוש שיש לה את שלשתם הנ"ל אתה שמך, וכלל ישראל תפארת גדלה ועטרת ישועה יום מנוחה וקדושה - כנ"ל כאשר נחם ממעשי חומר אז יש גילוי של קדושה, לעמך נתת אברהם יגל יצחק ירנן יעקב ובניו ינוחו בו - ז"א שאפילו שיהא אצל אברהם ויצחק עילוי בשבת וזה בשמחה יתירה, ואצל אברהם זה

שבת

גילה שאיננה שמחה מדבר חדש אלא ממה שהיה כבר^{רנ}, ורינה היא שייך _____, אבל יעקב ובניו שהם שלימים אז הם יזכו למנוחה. וכאשר המידות העליונות עולים לתכלית העלייה אצלם זה נקרא מנוחה^{רנ}, וזה - מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה מנוחת שלום ושלווה והשקט ובטח מנוחה שלמה שאתה רוצה בה - כאן היא מנוחה לכל המידות, שהם אהבה נדבה אמת אמונה שלום ושלווה וכו', יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם - מאתך ז"א מאת המידה ההכי עליונה שם מקום מנוחתם^{רנ}, ועל מנוחתם יקדישו את שמך - ז"א שבתיקון הזה העליון רק שייך על ידי מסירת נפש למיתה על קידוש ה' ולכן צריכים לכוון לעשות את זה^{רנ}:

מוסף

תפילת מוסף שייך ליוסף הצדיק, שמידתו נקרא כי כל בשמים ובארץ, שהיא כוללת את הכל, וכן תפילת מוסף כוללת את הכל, מה שלא נכללת בתפילות שחרית מנחה וערבית^{רנ}, ולכן היא בא"ב^{רל}, שהיא לא פרט במערכת כמו שחרית מנחה וערבית אלא כללית, ולכן יוסף נקרא על שם התוספת - יסף ה' לי בן אחר (בראשית ל/כד). והיא בפרט כנגד השפע הנוסף בשבת^{רלא} והוא התפילה שמביאה את השפע הזאת לכאן, אפילו שהשפע הזאת היא מעבר לגבולות הקיימות.

ה' ית' נוהג בהנהגה שנקרא אין סוף שאין סוף להשפעתו וטובתו ית', אבל לא שייך לנו לחיות במערכת של אין סוף שאנחנו כולו סוף וגבול, וכל מקום שיש לבריאה קיום היא רק בכח הקשר אל השפעה של אין סוף, והקשר הזה נקרא כי כל בשמים ובארץ וזה מידתו של יוסף, והיא המידה של אמרתי לעולם די (חגיגה יב.)^{רלב}, וכאן ההעברה של כל השפעה שכן שייך לכאן, ול"ד ההגבלה אלא די סיפוקו של כל צרכיו^{רלג}, אם כן כמו שכאן הוא המקום שבו יש הגבלת השפע לכאן, והיא השער להעביר כל ההשפעה שלעתיד שבו נתגלה בשבת וימים טובים. בגלל שיוסף הוא המעביר בין עולם הזה לעליונים לכן מובן למה דווקא אצלו עיקר העבודה היה בשמירת הברית, שלא להוציא כחו הבלתי בעלת תכלית לצד השני ח"ו. יש עוד שמירת ברית, וזה הברית של התורה, והיא באמת עיקר מידת הצדיק ששייך למוסף שהרי מוסף היא משתייך למערכת יותר עליונה מהגוף, וזה נוסף מעל התפילות^{רלד}.

איתא בגמ' (שבת דף לב:) על הפסוק (מלאכי ג/י) בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די, מאי עד בלי די אמר רמי בר חמא אמר רב עד שיכלו שפתותיכם מלומר די, פירוש שיכלו שפתותיכם היא שכאשר המידה של יוסף יעביר את כל השפע אל הבית קיבול, וישלים כל חסרון, אז יתגלה שיש עוד מעלה שאפשר להעלות אליו, ושם יש עוד די, שצריך להשלמה וכו' וכו' עד אין סוף^{רלה}. לכן מובן מאד שהגלות התחיל כאשר מת יוסף שנסתם הגילוי של העתיד.

בכל שאר התפילות אנחנו מעמידים את עצמנו לפני ית' כחסרי קיום, וזה ענין התמידין, והם נקראים קרבני לחמי כביכול הקיום שלו ית', אבל במוסף אנחנו מתייחסים לעולם יותר עליון, ומתפללים שיתגלה אותו עולם כאן. וזהו התוספת שבמוסף ולכן רק מתפללים אותו בימים שנתגלה העולם היותר עליון.

שבת

תכנת שבת - מזה ששבת היא מעין עולם הבא אז ז"א שהיא התכונה (בלשון תכונה) בצורה אחרת⁵, **רצית קרבנותיה** - ובמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולות וזהו רצית קרבנותיה למה רצית קרבנותיה לפי ששאר יום טוב כולן באין חטאת ובשבת כולן באין עולות⁷, פירוש הדבר היא שהגילוי של שבת היא מעל כל שאר ימים קדושים, שאין בו שום צד של רע וחטא, ולכן כאן יש רצון בפרט. **צוית פרושיה עם סדורי נסכיה** - בפרשת שלח כתובה נסכי הקרבנות על יד העונש של מקושש⁸, נסכים כמשפטם מתורגם בת"י (במדבר כטו) וניסוכיהון כסדר דינהון. **מענגיה⁶ לעולם כבוד ינחלו** - ינחלו היא לשון עתיד, וזה על שם (שבת קיח). כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, פי' רש"י - כלומר אין לה קץ, ז"א שמי שמתחס למעלת שבת שהיא בלי שום חטא כנ"ל אז הוא מתענג ותמורת זאת הוא זוכה למערכת שהיא כולו כבוד וברי קץ, וזה לא יהא דבר חדש שניתן לו אלא זה שייך לו בעצם והיא הנחלה שבו. **טועמיה חיים זכו** - כאן אין לשון עתיד אלא לשון הווה שמי שטועם את השבת, ז"א שהוא מקבל קצת ממה שיהא לעתיד כאן אז הוא זוכה לחיים של שם (ע' דברינו באשרי). צ"ע החילוק בין עונג למענג (תדב"א כו) זכור את יום השבת לקדשו במה אתה מקדשו במקרא ובמשנה במאכל במשתה וכסות נקיה ובמנוחה שכל המענג את השבת כאלו הוא מכבד להקב"ה שנאמר (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, ע"כ משמע שהעונג היא המעשה של כבוד שבת, אבל לא כל אחד זוכה לטעום את זה, וזה הטועמיה הם זוכים לחיים כאן. **וגם האוהבים דבריה גדלה בחרו** - כאן רואים המעלה של דיבורי שבת, וזה ודבר דבר, ויתכן שכאן מי שמשייך שבת לרוחניות שלו, זה בחירה בגדלות, שהרי דיבור זה מותר בשבת אלא רק דיבורים של דבר ולא של הבל שהיא הפיך⁹.

אז מסיני נצטוו עליה

ותצונו ה' אלקינו להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי

(רע"מ ג/קט:) יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו ושם נעשה

לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם

ואת מוסף יום השבת הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה

עבדך מפי כבודך כאמור:

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו עלת שבת בשבתו על

עלת התמיד ונסכה:

ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי ענג עם מקדשי שביעי כלם ישבעו ויתענגו מטובך ובשביעי רצית בו

וקדשתו חמדת ימים אותו קראת זכר למעשה בראשית:

צג תפארת מ	מד זהר ג/כט, וכן פתיש תיקון	יא זהר ג/קעו:
צד זהר ג/צד.	יב פתיש שבת ק"ר א	יב זהר ב/פט:
צה ר"ח שעה"ק ב'	יג תיקונים עה.	יג ר' בחיי שמות כ/יא
צו זהר ב/רה.	יד תפארת כח	יד תיקונים פג.
צז ר"ח שעה"ק ב'	יט שערי אורה 46	יח גר"א ספרא יא.
צח זהר ב/רד.	יט תפארת מד	יט אד"א א/א ד"ה השמים
צט ר"ח שעה"ק ב'	כ תפארת מד	כ ביאורים א/א:
ק ר"ח שעה"ק ב'	כא על פי אפיקי ים שבועות כ:	כא דרך עץ חיים
קא זהר ב/רד, ור"ח שער קדושה	כב ש"א 42	כב רמב"ן אמו"ב יט
ב' זהר א/עה:	כג פרי צדיק בראשית לבדוק	כג גר"א ספרא יא.
קב ר"ח שעה"ק ב'	כד זהר ב/רה.	כד אפיקי ים ב"ב עג, ו' ע' הגר"א
קד זהר ב/צ.	כה ח"א שם	כה תיקונים קנד:
קה של"ה (שבת תורה אור א')	כו אפיקי ים מו"ק ג.	כו שערי אורה 162, וכן רמב"ן
קו הזהר (ב/צ):	כז הקדמה לדרך חיים	כז בראשית א/ג
קז של"ה שבת ת"א ג'	כח זהר ב/קלח. וצ"ע אם	כח דרך חיים ה/טו
קח של"ה שבת ת"א יב	כט התיקונים סט. סותר	כט ספר יצירה ד/ג
קט של"ה שבת ת"א יא	ל עבה"ק ד/יב	ל שיח יצחק ב:
קי תפארת מ	לא רמב"ן שמות כ/ח	לא גר"א ספרא יא. דע"ה ב/סו.:
קיב תפארת מ	לב פ"י שבת ב', וע' עוד נצח יט	לב דרך ה' ד/ז/ב
קיג דרך חיים נט	לג רמח"ל כתובים	לג אדיר במרום מאמר יחוד
קיד תפארת מ	לד רמח"ל כתובים	לד היראה והנה עד כאן הוא
קטו ח"א ג/ה	לה ר"ל מח ד"ה ויום, וע' אפיקי	לה אדיר במרום צד
קטז ח"א א/נ	לו ים ר"ה לא.	לו אפיקי ים תענית לא.
קטז אפיקי ים כתובות קיא:	לז רמח"ל כתובים	לז גר"א ספרא יא. דע"ה ב/סו.:
קטז הגרמ"מ ביאור הזהר קנט	לח נצח יט	לח ע"ח יא.
קטז הגרמ"מ ביאור הזהר קנט	לט פ' רמ"ד וייל על המזמור	לח גבורות ע'
קכ פוקד עקרים - ליקוטים ד"ה	לע ונ"ש לגבי הגיון בכנור	לח נר מצוה מהר"ל כו
ובפסיקתא	לס מצודות דוד תהלים צ/ד	לח מהר"ל ח"א א/ח
קכא זהר א/לו:	לט גר"א ישעיה ה/יב	לח זהר א/מח:
קכב תיקונים קלט: וע' כללים	לע גר"א משלי ב/ד	לח מהר"ל (נתיב השלום א')
א/לו, וכן בביאורים א/נא.:	לע נצח יט	לח פרי צדיק קדושת שבת מאמר
קכג גר"א ספרא כו.:	לע בית עולמים - דף קלג ע"ב -	לח ב' קטע ד"ה אבל
קכד גר"א ספרא יב.:	לע ד"ה ועל	לח ראשית חכמה שער הקדושה
קכה רמח"ל שמות	לע אדיר במרום ב' בחללא	לח פרק ב
קכו שושן סודות תפא	לע דגלגלתא	לח דעת תבונות פו
קכז דרך ה' ד/ז/ד	לע גר"א משלי כח/ב	לח פ"י שבת א', על פי תיקונים
קכח באר הגולה באר שני	לע ר' בחיי דברים ז/י	לח כב: וע' גר"א שם ד"ה
קכט פתיש פו"ח ו'	לע אדיר במרום ב' בחללא	לח דאתקריאו
קל דרך חיים הקדמה	לע דגלגלתא	לח יונת אלם צו
קלא ח"א א/נד	לע חיקור דין ג/יא	לח זהר ב/רד.
קלב נצח לו	לע ספר הדע"ה ח"ב דרוש ג' ענף	לח שושן סודות 149
קלג שערי אורה הקדמה	לז אפיקי ים ר"ה לא.	לח פ"י שבת א' כנראה על פי
קלד מאמר שבתות ה'	לז אדיר במרום חלום דניאל	לח האפיקי ים ר"ה לא.
קלה תיקונים מו.	לז המשך	לח אפיקי ים ר"ה לא.
קלו ח"א א/נה	לז אבן עזרא וכן זהר ג/יד.	לח ע' פת"ש א"א ר'
קלז ח"א א/נה	לז רמ"ע מפאנו מאה קשיטה צג	לח דעת תבונות פו - כידוע
קלח ח"א א/נה	לז שערי אורה שער ט	לח שמידות מקשרים בין נשמה
קלט אפיקי ים שבת י:	לז זהר א/פב.	לח למעשה
קמ אפיקי ים שבת קיח.	לז דע"ה א/א. וע' זהר א/לה:	לח שיח יצחק ב/ב
קמא אפיקי ים שבת י:	לז אור תורה ליקוטים שתולים	לח ישראל קדושים אות [י] ד"ה
קמב שערי אורה שער שני	לז בבית ה'	לח וקדושת, ולא לטעות שזה
קמג מחשבות חרוץ ו' ד"ה והענין	לז גר"א הושע יד/ח	לח סתירה לגר"א הני"ל אות י
קמד ליקוטי אמרים 112	לז אור תורה ליקוטים שתולים	לח ע' שם בגר"א
קמה קונטרס עמלה של תורה ו',	לז בבית ה'	לח (2) פירוש הגר"א לספרא -
ד"ה וכן	לז נצח יט	לח שנתקן כלם. וכן הוא
קמו דרך חיים הק'	לז אור תורה ליקוטים עוד ינובון	לח פרי צדיק קדושת שבת מאמר
קמו זהר ב/רה.	לז שפ"א פרשת בראשית מ"ח	לח ב'
קמז פוקד עקרים ליקוטים ד"ה	לז ר"ל מח ד"ה ויום, פתיש א"א	לח מב
סוף	לז מ'	לח דברי סופרים אות ח', וכן
קמט זהר ב/סא:		לח פתיש גדלות דז"א מח
קנ ח"א ב/ז		לח פתיש שבת מאמר ה'
קנא ח"א א/סג		

שבת

עדות שבשבת	הה נצח כג	קכג פת"ש תיקון ט'
כבוד שבת	ו' שלי"ה שמות דרוש לויקהל ג'	קכד דרך ה' ד/ז/ג
עונג שבת	ז' העמק דבר דברים ה/יט	קכה ח"א א/ג
איסור מלאכה בשבת	ח' מגלה עמוקות קכג	קכו טעמי המצות בהר
גוי בשבת	ט' דרך חיים הק'	קכז ר' צדוק (ליקוטי מאמרים דף
תפילות של שבת	י' דרך חיים הק'	קכח (נו)
מוסף	יא' שלי"ה שמות ויקהל ג'	קכט תפארת מא
	יב' אד"א דברים יב/ט	קלג שלי"ה (שבת ת"א ה, ו)
	יג' דרך חיים הק'	קלד שלי"ה (שבת ת"א ז)
	יד' אד"א דברים יב/ט	קלז ע' נפה"ח א/ד
	טו' ר"א חבר שם	קלב אפיקי יום שבת קד.
	טז' דרך חיים הק'	קלג מהר"ל (ח"א א/כד)
	יז' שלי"ה שמות ויקהל ג'	קלד ח"א א/סז
	יח' אד"א דברים יב/ט	קלה ח"א א/סז
	יט' יד מצרים	קלו שערי אורה ועתה דע והאמן
	כ' שלי"ה שמות ויקהל ג'	קלז כי השבת היא מעיין כל הטובה
	כא' שלי"ה שמות ויקהל ג'	קלח ומקור כל האצילות לשם
	כב' מגיד צדק	קלט ר"ל כז
	כג' פרדס כג/א	קלכ גבורות מה
	כד' מעמרי רשב"י זהר פרשת	קלד ח"א על הגמ' שם
	כה' בראשית	קלז ר"ל כ'
	כו' גר"א משלי ב/ד	קכא מגלה עמוקות רמז
	כז' פע"ח שער השבת כג	קכב רסיסי לילה אות [מת] ד"ה
	כח' פע"ח שער השבת כג	קכג ויום
	כט' תיקוני זהר לד :	קכד ר"ל לו
	ל' רמ"ע מפאנו שבתות ה' ד'	קכז דברי סופרים ז' ד"ה שבת
	לא' דרך ה' ד/ו/ז	קכח דרך חיים יג
	לב' זהר ג/יא :	קכט דרך חיים יג
	לג' פרד"ס א/י	קלז דרך חיים יג
	לד' גר"א תיקונים א :	קלח קע"ח שושן סודות תפו, וכן
	לה' הקד' לשערי אורה	קכא ביעב"ץ, וכן בפע"ח שבת יג
	לו' טור או"ח רפג	קכב זהר ב/פח :
	לז' מגיד צדק	קכג זהר ב/קנו.
	לט' שלי"ה ויקהל פקודי ת"א ד	קכד שערי אורה שער החמישי
		קכה שו"ס 189
		קכז שו"ס 6
		קכח שערי צדק דף ד.
		קכט בית עולמים 155, הגר"א
		קלג בשו"ע מביא את ב"ר ט"יד ע"ש
		קלד גר"א ספרא לד.
		קלז עבה"ק ד/ט
		קלח שערי אורה שער א'
		קכט עבה"ק ד/ט
		קלג גר"א ספרא לד.
		קכד קל"ח סא
		קכז שערי אורה שער החמישי
		קכח יעב"ץ
		קכט דעת תבונות קס
		קלג מגיד צדק
		קלד שושן סודות תסח
		קלז א"ב שפרא דנפיק מבתר
		קכח אודנין
		קכט רמח"ל ואתחנן
		קלג פרד"ס כג/כא
		קלד שושן סודות סוד השבת
		קלז לש"ס הקדו"ש שער פונה
		קכח קדים ב'
הקדמה לעניני שבת		קכט חסד לאברהם ב/מו, פע"ח
פנים חדשות של שבת		קלג צה.
ברית שבשבת		קלד מגלה עמוקות קכג
		קלז חסד לאברהם ב/מו, פע"ח
		קכח צה.